T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜZİK ANASANAT DALI

ÜFLEMELİ VE VURMALI ÇALGILAR SANAT DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLARNETİN GELİŞİM SÜRECİ İÇERİSİNDE VİBRATONUN KULLANIMI

Güneş BULAK

2501081031

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Çağrı ÇOLAKOĞLU

İstanbul - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ

KLARNETİN GELİŞİM SÜRECİ İÇERİSİNDE VİBRATONUN KULLANIMI

Güneş BULAK

Bu tez çalışması sadece vibratonun tarihi gelişimini değil aynı zamanda klarnet çalarken kullanılabilecek vibrato teknikleri ve tekniğin kabul görme sürecindeki aşamalar ile ilgili araştırmaları da içermektedir. Tüm müzisyenler bu çalışmadan faydalanabilir, vibrato uygulama tekniklerini farklı müzisyenler ve farklı çalgılar ile karşılaştırabilirler. Bu tezde ana başlıkları klarnetin tarihi, vibratonun tanımı ve gelişimi, müzik dünyasında vibrato, vibratoyu uygulayan çalgılar, vibrato uygulanırken kullanılan kas grupları, klarnet çalımına vibratonun eklenmesi ve Türk klarnet camiasının vibrato kullanımına bakış açısı olarak sıralayabiliriz. Bu tez araştırma amaçlıdır. Herhangi bir vibrato tekniği üretmez veya önermez.

Anahtar Kelimeler: Klarnet, Vibrato, Klarnet Vibratosu, Vibratonun Tarihi, İnsan Anatomisi, Kas Grupları, Ses Telleri, Vibrato Terimleri.

ABSTRACT

VIBRATO IN THE DEVELOPMENT PROCESS OF CLARINET

Güneş BULAK

This thesis not only features the historical development of vibrato, but also includes research about vibrato techniques that can be used while playing the clarinet. All musicians can benefit from this study and compare their vibrato techniques with different musicians and different instruments. In this thesis, the main topics are the history of the clarinet, vibrato in music world, muscle groups which apply vibrato, the addition of vibrato to clarinet playing and the perspective of the Turkish clarinet community to vibrato. This thesis is for research purposes. It does not produce or recommend any vibrato techniques.

Keywords: Clarinet, Vibrato, Clarinet Vibrato, History of Vibrato, Human Anatomy, Muscle Groups, Vocal Chords, Vibrato Terms.

ÖNSÖZ

Vibrato konusunun ele alındığı bu tezdeki genel amacım, vibratonun tarihsel gelişiminin ışığında müzik dünyasına ifade biçimi olarak yaptığı katkıyı ele almak, vibrato uygulanışındaki teknik, biçim, sonuçları incelemek ve vibrato tekniğinin klarnet çalımının nasıl bir parçası haline geldiği hakkında bir araştırma sunabilmektir.

Vibrato uygulanması sürecindeki kas gruplarının hareket biçiminin görsel olarak takibinin sınırlı olması, bu sürecin daha çok duyum olarak incelenmesi ve sınıflandırılmasına olanak tanımaktadır. Klarnet çalımında uygulanması kabul edilsin ya da edilmesin fark etmeksizin eğitimcilerin, müzisyenlerin ve öğrencilerin vibrato konusunda daha net ve bilimsel bir bakış açısına sahip olmaları önemlidir.

Ülkemizde klarnet vibratosu hakkında genel bir kaynak olmaması sebebiyle bu tezin aydınlatıcı bir kaynak olarak kullanılabileceği inancındayım.

Öncelikle sanatın aydınlık yolunu hayat yolum olarak belirlemem konusunda bana yol gösteren annem Kerime Çıldır'a, tarafından desteğini esirgemeyen Şenay Erduran'a, verdiği moral ile bana ışık olan eşim İdil Erduran Bulak'a, tezi hazırlama aşamasında bana desteğini esirgemeyen ve bu çalışmayı bugünlere getirmemde büyük emeği olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Çağrı Çolakoğlu'na, tez konumu seçmem hususunda beni teşvik eden öğretmenim ve meslektaşım Gürhan Eteke'ye, tezin hazırlanış süresince kendi verilerimizi üretebilmemiz adına bize destek olan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyodiagnostik Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ensar Yekeler'e ve sanat yolunda birlikte yürüme şansına erişebildiğim tüm mesai arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Güneş BULAK

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ……..…i

ABSTRACT……..…ii

ÖNSÖZ……iii

İÇİNDEKİLER…….……iv, v, vi

ŞEKİL LİSTESİ……..vii, viii

RESİM LİSTESİ…….....ix, x

KISALTMALAR LİSTESİ…….…….xi

GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

KLARNETİN YAPISAL OLARAK İNCELENMESİ

1.1. Klarnetin Tanımı…….…..……2

1.2. Klarnetin Kökeni ve Tarihçesi……..……3

1.2.1. Klarnetin Tarihsel Gelişimi…….…….……3

1.2.2. Ağızlığın Tarihsel Gelişimi……..…..……5

1.2.3. Klarnetin Çok Sesli Müzikte Kullanılmaya Başlanması…..…...5

1.3. Klarnetin Bölümleri……..…….8

1.3.1. Ağızlık……..……8

1.3.2. Baril…….……..9

1.3.3. Üst ve Alt Gövde…….…..…10

1.3.4. Kalak…….…….....10

1.4. Diğer Armonik Klarnetler…….……..…..11

1.5. Klarnetin Akustik ve Teknik Özellikleri…….……15

İKİNCİ BÖLÜM

VİBRATO NEDİR?

2.1. Vibratonun Tanımı……..……18

2.2. Vibratonun Tarihsel gelişimi……18

2.3. Vibratonun Teknik Özellikleri……...20

2.4. Vibratonun Müzik Yazısında Gösterilmesi…….23

2.5. Vibratonun Diğer Çalgılarda Uygulanış Biçimleri……..…24

2.5.1. Vibratonun Yaylı Çalgılarda Uygulanışı……...24

2.5.2. Vibratonun Diğer Tahta Üflemeli Çalgılarda Uygulanışı…...24

2.5.3. Vibratonun Bakır Üflemeli Çalgılarda Uygulanışı…….27

2.5.4. Vibratonun İnsan Sesinde Uygulanışı……27

2.6. Vibratonun İnsan Algısı Üzerindeki Etkisi……29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KLARNETE VİBRATO

3.1. Klarnete Vibrato Fikrinin Benimsenmeye Başlanması ve Akademik Fikirler……..…..31

3.2. Güncel Vibrato Kullanımı…….39

3.2.1. Klarnette Vibrato Yapılırken Gerçekleşen Vücut Fonksiyonları……...39

3.2.2. Türkiye Klarnet Sanatçılarının Vibrato Kullanımı……..…44

SONUÇ……..……..70

KAYNAKÇA……..……...71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Klarnet……...2

Şekil 1.2 Şalümo……3

Şekil 1.3 Jacop Denner'ın Yaptığı Klarnet Prototipler……4

Şekil 1.4 Gershwin'in "Rhapsody in Blue" adlı Eserinin
Klarnet Solosu ……7

Şekil 1.5 Klarnet Ağızlığının Kamış ve Bilezik Üzerinde
Olmadan Görüntüsü……8

Şekil 1.6 Camdan Yapılmış Klarnet Ağızlığı……9

Şekil 1.7 Klarnet Barili……..…10

Şekil 1.8 Klarnet Kalağı…….....10

Şekil 1.9 La bemol Klarnet…….…..11

Şekil 1.10 Mi bemol Klarnet……...11

Şekil 1.11 Si bemol Klarnet……12

Şekil 1.12 Clarinette D'amour……12

Şekil 1.13 Mi bemol Alto Klarnet……13

Şekil 1.14 Mi bemol Kontra Alto Klarnet……..13

Şekil 1.15 Si bemol Bas Klarnet……14

Şekil 1.16 Si bemol Kontrabas Klarnet…….....14

Şekil 1.17 Albert Sistem Sol Klarnet……15

Şekil 1.18 Klarnet'in Registre'ları……16

Şekil 1.19 Klarnet'in 12 Numaralı Perdesinin Kullanımı Sonucu Armoniklerinin Duyumu…….17

Şekil 2.1 Hareketi ve Oranı Belirtilmiş Sinüssel Bir Vibrato Periyodu…….20

Şekil 2.2 Synthesizer ile İcra Edilen Yapay Vibratoya Ait Ses Dalgaları……...21

Şekil 2.3 Keman ve Tenor İcrası Sırasında Tekrarlar Arasındaki Tutarlılık Karşılaştırması…….22

Şekil 2.4 Obua İçin Farklı Şartlar Altındaki Tekrarlar Arasındaki Tutarlılık Farklılıkları……22

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1 Akciğer, Diyafram ve Karın Boşluğunun
MR Görüntüsü……..….25

Resim 2.2 Vibratolu Çalınmış İki Flüt Notasının Armonik Titreşimlerinin
Dalga Boylarının Ölçülmesi……..26

Resim 2.3 Boyun Kaslarının MR Görüntüsü…….…….28

Resim 2.4 Ses tellerinin MR Görüntüsü…….……28

Resim 3.1 Amerika'da Yerel Müzisyenler Tarafından
Klarnet Vibratosuna Verilen İsimler……..33

Resim 3.2 Vibrato Yapıldığı Sırada Gırtlak Kasları
Hareketlerinin MR Görüntüsü……...40

Resim 3.3 Vibrato Yapıldığı Sırada Gırtlak Kasları
Hareketlerinin MR Görüntüsü……40

Resim 3.4 Vibrato Yapıldığı Sırada Gırtlak Kasları
Hareketlerinin MR Görüntüsü……41

Resim 3.5 Vibrato Yapıldığı Sırada Gırtlak Kasları
Hareketlerinin MR Görüntüsü……41

Resim 3.6 Vibrato Yapıldığı Sırada Gırtlak Kasları
Hareketlerinin MR Görüntüsü……42
Resim 3.7 Vibrato Yapıldığı Sırada Diafram Kasının
Hareketlerinin MR Görüntüsü……..…...43
Resim 3.8 Vibrato Yapıldığı Sırada Diafram Kasının
Hareketlerinin MR Görüntüsü……..43

KISALTMALAR LİSTESİ

P. : Piano

Pp : Pianissimo

Mp : Mezzo Piano

Mf : Mezzo Forte

F : Forte

Ff : Fortissimo

Hz : Hertz

Prof.Dr. : Profesör Doktor

Dr.Öğr.Üyesi : Doktor Öğretim Üyesi

MR : Emar Görüntüsü

M.S.G.S.Ü : Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

D.E.Ü : Dokuz Eylül Üniversitesi

D.K : Devlet Konservatuvarı

GİRİŞ

Bu tez, müzikal ifadenin önemli unsurlarından biri olan vibrato tekniğinin kullanımının klarnet çalgısı bünyesine katılma ve kabul edilme sürecini tarihsel olarak incelemektedir. Bunu yaparken vibratonun insan sesi ve diğer çalgılardaki kullanım biçimlerine değinerek aradaki benzerlik-farklılıkları da araştırma amacı taşımaktadır.

Birinci bölümde klarnetin gelişim aşamaları ve özellikleri, ikinci bölümde vibrato hakkında bilgi ve değerlendirilmeler, üçüncü bölümde ise vibratonun klarnet bünyesine katılması, uygulama teknikleri ele alınmıştır. Ayrıca gönüllü olarak araştırmamıza katılan ülkemizin sayılı müzisyen ve öğretmenlerinden anket yoluyla vibrato hakkındaki düşünceleri, uygulama teknikleri hakkında bilgi alınmıştır.

Klarnet çalarken vibrato kullanımının ekol ve çalınan müzik türüne bağlı olarak ciddi oranda değişim gösterdiği gözlenebilir. Bununla birlikte vibrato kullanımının tam bir gelenek halini almış olduğunu söylemek zordur. İcra edilen müzik türüne bağlı olarak frekans sapmaları ve vibrato hızlarının da değişiklik gösterdiği görülmektedir.

Vibrato kullanımında yetkinlik kazanabilmek için, uygulama biçimlerini ve anatomik olarak hangi kas gruplarının vibrato yapmamızı sağladığını net olarak anlamak çok önemlidir. Bu tezin ulaşmaya çalıştığı hedef, vibratonun tarihsel olarak klarnet sanatçıları tarafından tercih edilme süreci, vibrato yaparken kullanılan kas grupları ve klarnetin çalımı sırasında uygulanan vibrato biçimleri hakkında bir kaynak oluşturmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KLARNETİN YAPISAL OLARAK İNCELENMESİ

1.1. Klarnetin Tanımı:

Klarnet, adını "*Clarus"* * *(*Latince) kelimesinden alır. Tahta üflemeli çalgılar ailesine dahil olan klarnet, sert dokulu çeşitli ağaçlardan, abanoz tozundan, abanoz ağacından, ebonit ya da metal alaşımlardan, cam ve seramikten üretilebilir. Klarnetin bölümlerini ağızlık, baril, üst gövde, alt gövde ve kalak olarak sıralayabiliriz. Önceden tek parça olarak üretilen gövde, uçak taşımacılığının artmasıyla birlikte ikiye bölünerek üretilmeye başlanmıştır. Çalgının içi silindirik yapıdadır. Gövdesi üzerinde delikler, halkalar ve metal tuşlar bulunmaktadır. Üst gövdenin arkasında bulunup sol el başparmağı ile kontrol edilen tuşa oktav perdesi denir (No:12). Çalım sırasında bu tuş kullanıldığında, üflenen sesi 12'li aralık üstteki sese dönüştürür.[1]

Şekil 1.1 Klarnet

[1] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.5

* Clarus, Latince temiz, parlak anlamına gelen kelime.

1.2. Klarnetin Kökeni ve Tarihçesi

1.2.1. Klarnetin Tarihsel Gelişimi

> "Bazı kaynaklarda Klarnetin kökeni **chalumeau*** (Türkçe şalümo) adındaki ilkel bir Fransız çalgısı olarak verilmiş olsa da; araştırıldığında şalümo'nun, **ciaramella**** ya da **zampogna***** ismi verilen bir ucu kesilerek rezonans dili oluşturulmuş sazdan yapılma ilkel çoban kavalının biraz geliştirilmiş hali olduğu görülür."[2]

Şalümo, üst yüzeyinde kamış kesiği olan bir kavaldır. Klarnete benzeyen bu çalgılar Güney ve Kuzey Amerika, Afrika ve Asya kıtalarında da görülmektedir. Pakistan üretimi Murali ise çalanın becerisine göre iki oktavın üzerinde ses verebilen kamışlı, çift tüplü gövdeli bir kavaldır. Batı Afrika'da kamışın yapısı yüzünden yan tutularak çalınmak zorunda olan Şalümo benzeri kavalların varlıkları da bilinmektedir. Ayrıca bugünkü Tacikistan, Özbekistan bölgelerinde üretilmiş ve yaygın olarak kullanılan Balaban adlı çalgı da Şalümo ile benzerlikler taşıdığı görülebilir. [3]

Şekil 1.2 Şalümo

[2] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006s.6

[3] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.6

Batı dünyasında bilinen ilk klarnetin, J.C. Denner tarafından 1690'lı yıllarda ortaya çıkarıldığı düşünülmektedir. J.C. Denner'ın hala varlığını koruyan bilinen ilk klarnet, Münih Ulusal Müzesinde sergilenmektedir. Klarneti Şalümo'dan kesin olarak ayıran "12" numaralı oktav perdesinin kimin tarafından icat edildiği kesin olarak bilinmemektedir. J.C. Denner'ın oğlu Jacop Denner tarafından yapılmış klarnetlerin ise yapı olarak Şalümo'dan farklılaştığı gözlemlenebilir.

Şekil 1.3 Jacop Denner'ın Yaptığı Klarnet Prototipler

19. yüzyılda Anton Sandler gibi müzisyenler, o dönemde ağızlığın üst tarafına takılan kamışın, üst değil alt kısma takılması yeniliğini getirerek daha iyi bir çalgının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuşlardır.

19. yüzyıl Klarnetin gelişim sürecinin en hızlı olduğu dönemdir. Auguste Buffet ve Hyacinthe Klose'nin çabaları sonucu Boehm sistem klarnetler geliştirilmiştir. Boehm sistem klarnetler, bugün yapılarında küçük değişiklikler geçirmekle birlikte en çok tercih edilen klarnetlerdir.

1.2.2. Ağızlığın Tarihsel Gelişimi

Kamış ve ağızlık kullanımıyla ilgili en büyük değişiklik, kamışın ters çevrilerek ağızlığın üstünden alt tarafına alınması sonucu bugün evrensel olarak kabul edilmiş üfleme tekniğine geçilmesi ile olmuştur. Paris Konservatuarının 1831 yılında eğitiminde evrensel üfleme tekniğine geçmiş, İngiltere'de 20. yüzyılın başına kadar eski tekniğe sadık kalınmıştır.[4]

Erken dönemlerde ağızlık, klarnetin bir parçası olarak görülmekte ve aynı ağaçtan yapılmaktaydı. Gövdeden bağımsız bir ağızlık fikrinin ortaya çıkmasından sonra yapımcılar, ağızlık yapımı için daha sağlam maddeler bulmaya başladılar. Daha sert ağaçlar, metal ve ebonit, 19. yüzyıl ortasından itibaren kullanılmaya başlandı. Günümüzde ağızlık yapımında plastik de daha düşük maliyete sahip olması sebebiyle kullanılmaktadır.

1.2.3. Klarnetin Çok Sesli Müzikte Kullanılmaya Başlanması

Klarnetin çok sesli müzikte ilk olarak Fransa'da J.P. Rameau'nun eserleri olan *"***Zoroastre***"* (1749) ve *"***Acanthe et Cephise***"* (1751) sahnelenirken duyulduğu bilinir. 1740'larda J.M. Molter'in şalümoyu baz alarak yazdığı eserler bulunmaktadır. O dönem yazılan bütün eserlerin çoğunlukla do ve re klarnetler için yazıldığı görülmektedir. Günümüzde kullanılan Si bemol ve La klarnetlerin, 1750'lere kadar ortaya çıkmadığı görülmektedir. Alman arşiv kayıtlarında 1758'de Mannheim orkestrasına iki klarnet sanatçısının alındığına dair bilgiler bulunmaktadır.[5]

18. yüzyılın sonlarından itibaren, özellikle Fransız bestecilerin klarneti daha çok oda müziği ve senfoni konçertolarında solist düzeyinde kullandıkları görülmektedir. Mozart'ın oda müziği eserlerinde klarneti kullanmaya başlaması, klarnetin yaygınlaşmasında etkili olmuş ve birçok besteci onun yolunu takip ederek klarneti aktif olarak eserlerinde kullanmıştır.

---

[4] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.6

[5] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.6

Klarnet ve piyano için bestelenen ilk eserler Vanhal, Danzi, Hoffmeister ve Lefevre tarafından bestelenmiştir. Bu türdeki en bilinen eser Carl Maria von Weber'in "**Grand Duo Concertant**"ı* olup 1815'de yazılmıştır. 19. yüzyılın sonlarında klarnet için Schumann üç tane "**Phantasiestücke**", Brahms ise iki adet sonat bestelemişlerdir. 20. yüzyılın başlarında Reger'in üç sonatı, Saint-Seans'ın sonatı ve Debussy'nin "**Premiere Rhapsodie**"si repertuvarda önemini koruyan eserlerdir.

Klarnetin orkestralarda ikili kullanımı Beethoven'dan bu yana geleneksel hale gelmiş, zaman ilerledikçe ve modern çağlara yaklaşıldıkça mi bemol ve bas klarnetlerin geliştirilmesiyle birlikte özellikle operalarda klarnetin üç ya da daha fazla sayıda kullanımı yaygınlaşmıştır. Son yüzyılda ise her tür klarneti başarıyla çalabilen müzisyenlerin yaygın olarak ortaya çıkması ile birlikte iki ya da üç farklı armonik klarneti çalabilme becerisi, müzisyenlerin orkestralarda tercih edilmesinde önemli bir sebep haline gelmiştir. [6]

Ülkemize klarnetin girişi Sultan 2. Mahmud'a Mi bemol, Si bemol ve La klarnetlerin tanıtılması, 1825 yılında Mehter takımının kapatılıp modern askeri bandoların oluşturulması sebebiyle olmuştur. Boehm sistem klarnetlerin ülkemize gelişi ise 1850'den sonrasını bulmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra konservatuarlarda Boehm sistem klarnetlerin öğretimi tercih edilmiştir. Alber sistem klarnetler ise, 19. yüzyıldan itibaren, yerel müzikte çalım yatkınlığı sebebiyle yerel müzisyenler tarafından tercih edilmiştir. Günümüzde bu sistem klarnetler, yerel müziğimizde halen tercih edilmektedirler.

2O. Yüzyıl ve neo-klasik dönem, diğer üflemeli çalgılarda olduğu gibi klarnette de tekniğin üst seviyeye tırmandığı dönemdir. İlk olarak orkestralardaki sololaın teknik seviyesinde ciddi bir artış gözlenirken bu durum daha sonra konçertolara ve diğer solo eserlerde iyice ortaya çıkmaya başlamıştır. Müzisyenlerin çalgılarında sağladığı teknik beceri de teknik olarak zor eserlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur.

---

[6] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.7

*Dixieland, New Orleans kökenli, başlarda bando müziği olarak çalınıp 1920 sonrası salon müziğine evrilmiş müzik türüdür.

** Glissando, Müzikte notanın perdesel değil kayarak değişmesi anlamına gelen terimdir.

Klarnetin caz müziğindeki önemi başlarda yoğun olsa da 1945'lerden sonra azalmaya başladı. "**Dixieland**"* adlı caz türü klarnete olan bağlılığını korusa da klarnetin yerini ağırlıklı olarak bakır üflemeli çalgılar ve saksafon aldı. Dixieland tarzı içinde klarnette genellikle geniş vibratolar ve glissando** kullanıldı. 20. yüzyıl itibariyle klasik besteciler, klarnetin cazdaki başarılarını kendi müziklerine adapte etmeye başladılar. Bunlara örnek olarak Gershwin'in "**Rhapsody in Blue**" adlı eseri ve Stravinsky'nin "**Ebony**" konçertosu gösterilebilir.

Şekil 1.4 Gershwin 'in "Rhapsody in Blue" adlı eserinin klarnet solosu[7]

20. yüzyılın sonunda modern müziğin tüm dünyayı etkisi altına alması üzerine klarnet, bu müzikte kullanılan önemli araçlardan biri oldu. Bu dönemde geçmişte kullanılan tekniklerin yanına "**slap**"* dil tekniği, çeyrek tonlar ve çok sesli çalım (multifonik) teknikleri gibi yeni teknikler eklendi. Multifonik çalım klarnette alışılmışın dışında farklı parmak pozisyonları kullanarak birden fazla sesi çıkarmak yoluyla mümkün oldu. Ancak bu teknik, kesin bir sonuç elde etmenin gerçekten çok zor olması ve müzisyenin alışkanlıklarına (üfleme tekniği ve basıncı) göre

[7] Gershwin G., Rhapsody in Blue, Alfred Publishing Company

* Slap Dil Tekniği, saksafon sanatçıları tarafından kullanılmaya başlanmış ve kesin mucidi belli olmayan, sert duyumlu ses ayırma yöntemidir. Bu nedenle İngilizce tokat anlamına gelen slap ismi verilmiştir.

değişkenlik göstermesinden dolayı besteciler tarafından yoğun olarak kullanılmamaktadır.

1.3. Klarnetin Bölümleri

Klarnet genel olarak beş parçadan oluşur. Bu parçalar ağızlık, baril, üst gövde eklemi, alt gövde eklemi ve kalak. Bu parçalar birbirlerine mantar ile kaplanmış soket kısımlar aracılığıyla bağlanırlar.

1.3.1. Ağızlık

Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan adı bec'tir. Genellikle ebonit benzeri maddelerden üretilse de camdan üretilmiş olanları da yaygın olarak kullanılmaktadır. Ağızlığın üstünde kamışın takılması ve içeri hava gitmesi için açılmış simetrik kesimli bir boşluk vardır. Kamış ve ağızlık, genellikle metal ya da deriden özel olarak yapılan bir bilezikle birbirine tutturulur. Alman sistem klarnetlerin ağızlıkları Fransız sisteme göre daha küçüktür. Alman stilinde geleneksel olarak kamış ağızlığa sıkı ve düzenli sarılmış bir iple tutturulur.

Şekil 1.5 Klarnet ağızlığının kamış ve bilezik üzerinde olmadan görüntüsü

Şekil 1.6 Camdan yapılmış klarnet ağızlığı

1.3.2. Baril

Üst gövde ile ağızlığı birbirine bağlayan parçadır. Genel olarak üzerinde perde olmamakla birlikte bazı sistemlerde üzerinde perde ya da mekanizma olduğu da görülür. Klarnet, ısınma ya da herhangi bir durumdan ötürü tiz kaldığında, gövde ile arası biraz açılarak akort amaçlı da kullanılabilir. Ayrıca klarnet üzerinde en çok çatlama ve hasar meydana gelen kısımlardan biri olması sebebiyle de kolay yenilenebilir bir şekilde üretilirler. Son dönemlerde değişik ton arayışları ve çalım rahatlığı sağlama amaçlarından yola çıkılarak alternatif ağaçlardan baril üretimi denendiği ve bu tür barillerin giderek yaygınlaştığı görülmektedir.

Şekil 1.7 Klarnet barili

1.3.3. Üst ve Alt Gövde

Üzerinde perdelerin bulunduğu klarnetin en uzun kısmıdır. 1950'lerden önce tek parça olarak üretilen gövde, uçak taşımacılığının yaygınlaşması sonucu rahat taşınabilmesi için iki parça halinde üretilmeye başlanmıştır. Yardımcı perdeler dışında üst gövdeyi sol el, alt gövdeyi de sağ el yönetir. Klarnetin ağırlığı, alt gövdenin arkasına yerleştirilmiş bir parça aracılığıyla sağ el baş parmağınca taşınır. Gövdenin üzerindeki perdeler genelde gümüş kaplama olmakla birlikte bazı üretici firmaların maliyeti düşürmek için nikel vb. metaller ile kapladığı da görülmektedir. Özellikle Uzak Doğu'da son dönemde kırmızı altın ile kaplanan modellere talep büyüktür.

1.3.4. Kalak

Klarnetin en alt kısmıdır. Genel olarak silindirik gelen gövdeden sonra sesin yayılması amacıyla konik, dışarı doğru açılan bir yapıda üretilir. Son dönemde aynı barilde olduğu gibi ton ve çalım arayışları doğrultusunda alternatif ağaçlardan üretilmeye başlanmıştır.

Şekil 1.8 Klarnet Kalağı

Yoğun olarak Kanada'lı Backun ve İtalyan Orsi üretim firmalarının ürettiği alternatif klarnet parçalarını ülkemizde İzmir'de yaşayan ünlü yapımcı Aydan Akıneri'de özel olarak üretmekte ve müzisyenlerin hizmetine sunmaktadır.

1.4. Diğer Armonik Klarnetler

Bugüne kadar klarnetin 27 farklı armonik çeşidi üretilmiş, günümüzde 20 türün üretimi ve kullanımı devam etmektedir. Bunlar:

Küçük Klarnetler (Octave): Do, Si bemol, La bemol ve Sol

Şekil 1.9 La bemol Klarnet

Küçük Klarnetler (Sopranino): Fa ,Mi, Mi bemol ve Re

Şekil 1.10 Mi bemol Klarnet

Büyük Klarnetler (Soprano): Do, Si, Si bemol, ve La

Şekil 1.11 Si bemol Klarnet

Clarinette d’amour: La bemol, Sol ve Fa

Şekil 1.12 Clarinette d’amour

Alto klarnetler: Sol, Fa (Basset Horn) ve Mi bemol

Şekil 1.13 Mi bemol Alto Klarnet

Kontra Alto Klarnetler: Fa ve Mi bemol

Şekil 1.14 Mi bemol Kontra Alto Klarnet

Bas Klarnetler: Do, Si bemol ve La

Şekil 1.15 Si bemol Bas Klarnet

Kontrabas Klarnetler: Mi bemol ve Si bemol

Şekil 1.16 Si bemol Kontrabas Klarnet

Günümüzde en çok mi bemol klarnet, Si bemol ve La klarnetler, Mi bemol alto klarnet, Basset Horn, Mi bemol ve Si bemol bas klarnetler kullanılır. Ülkemizde ve Balkan ülkelerinde yerel müziklere yatkınlığı sebebiyle Albert sistem Sol klarnet kullanımı da yaygındır.

Şekil 1.17 Albert sistem sol klarnet

1.5. Klarnetin Akustik ve Teknik Özellikleri:

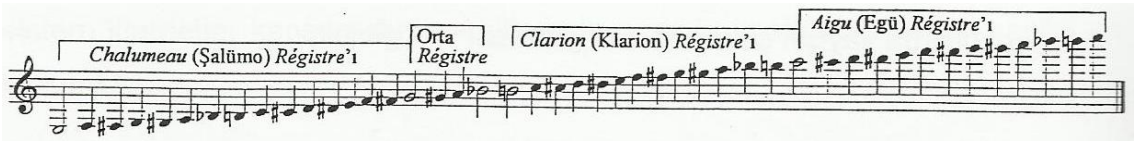
Klarnet, silindirik bir yapıda üretilir. Klarnetin bu yapısı ona orkestra içinde birlikte çalındığında orga, hatta bakır üflemeli tınısına yakın bir tını çıkarma ayrıcalığı sağlar. Ayrıca borunun yapısı dolayısıyla oluşan ses frekansının dalga boyu, borunun uzunluğunun dört katıdır. Bu özellik klarnetin alt oktavındaki seslerin flüt ya da aynı boru boyuna sahip obuadan bir oktav daha pes tınlamasına sebep olur.[8]

[8] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006

"İlk klarnetin tınısı kullanılan kamışın yapısının kısa ve dar olmasından dolayı parlak bir yapıya sahipti. Hatta Besteci ve teorisyen John Gottfried Walther (1684-1748) 1732'de yayınlanan "*Musichalisches Lexikon"* unda bu çalgı için "Uzaktan daha çok trompet gibi duyuluyor" yazmıştır.[9]

Klarnet üzerinde trill*, glissando, flatterzunge** (kurbağa dili), çift dil gibi pek çok teknik uygulanabilir. Hatta modern müziğin doğuşu ve bestecilerin arayışları sonucu ortaya çıkan slap dil tekniği ve multifon tekniği de başarılı yorumcuların tanıtımı sayesinde klarnet repertuvarına eklenmiştir.

"Klarnetin standart ses genişliği içerisinde dört **registre**'ı*** vardır. Temel seslerin yer aldığı en kalın Registre'a şalümo, gırtlak seslerinin yer aldığı ve 2. registre'ı oluşturan küçük 3'lü aralığa orta *registre*, enstrumana adını veren parlak seslerin yer aldığı 3. registre'a klarion, tiz seslerden oluşan 4. registre'*a* da egü ya da altissimo registre'ı denir."[10]

Şekil 1.18. Klarnetin Registre'ları[11]

Ancak modern tekniklerin gelişimi, bestecilerin arayışlarının ve doğru orantılı olarak yorumcuların becerilerinin gelişimi ile birlikte bu aralık yukarı doğru her geçen gün arttırılmakta ve kullanımı yaygınlaşmaktadır.

Klarnette 12 numaralı oktav perdesi kullanıldığında, çalgının yapım biçimi ve akustik özellikleri sebebiyle 12'li aralık yukarıdaki armonik sesleri duyulur.

---

[9] Salman Yasemin, Klarinetin mekanik yapısı ve tarihsel süreç içerisindeki gelişimi,klarnet repertuvarındaki bazı önemli resital eserleri C. Saint- Seans Sonata, F. Poulenc Sonata, C. Debussy Premiere Rhapsody, R. Schumann Fantaziestück M.S.G.S.Ü. 2004 s.15

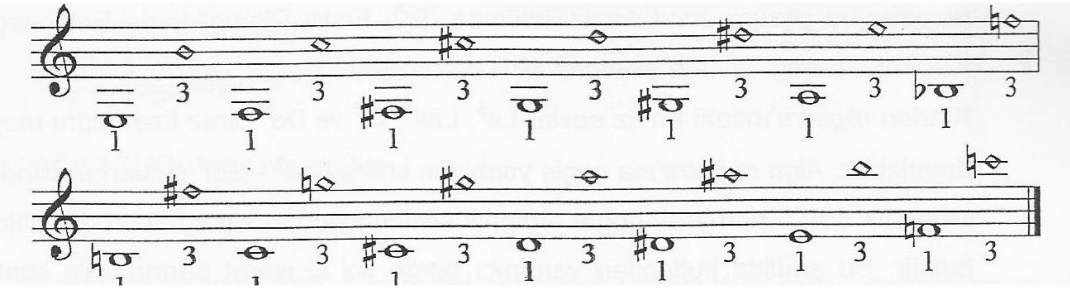
[10] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.14

[11] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.14

*Trill, Sesin yarım ve ya bir alt ya da üst sesle sürekli olarak değişerek çalınmasıyla oluşan süslemedir.

**Flatterzunge, Kurbağa dili olarak da bilinir. Dilin tiretilerek kamışa teması sonucu ortaya çıkan teknik.

*** Registre, Çalgı ya da insan sesinin ses dağarcığı olarak nitelenebilir.

Şekil 1.19 Klarnet'in 12 numaralı perdesinin kullanımı sonucu armoniklerinin duyumu[12]

Klarnet, silindirik iç yapısının getirmiş olduğu avantaj sayesinde ("*pp* (pianissimo*) dan "*ff* (fortissimo**) ya kadar) herhangi bir ses farkını duyurulabilir. Genel kullanımda sivri uçlu olmayan ancak belirgin net bir staccato'su*** vardır.

[12] Eteke, Gürhan, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı Klarnetin 3. Oktavı üzerindeki seslerde Çalma zorlukları ve çözümleri, 2006 s.16

* Pianissimo, Müziğin çok hafif kuvvetle çalınmasıdır.

**Fortissimo, Müziğin çok kuvvetli bir şekilde çalınmasıdır.

***Staccato, Notanın dil ya da parmak yardımı ile çok kısa kesilmesini sağlayan çalım tekniğidir.

İKİNCİ BÖLÜM

VİBRATO NEDİR?

2.1. Vibratonun Tanımı

Vibrato temel olarak müzikal ton içerisindeki aşağı ve/veya yukarı doğru yapılan genellikle 5 ile 10 Hz* arası tını titreşimi hareketleri olarak tanımlanabilir. Müzisyenin müzikal ifadeyi arttırması için son derece uygun bir araçtır. Vibrato, yaylı ve üflemeli çalgılardan opera sanatçılarına kadar günümüz müzikal performanslarının ortak özelliğidir. 19. yüzyıldan beri yaygın olarak kullanılan vibratonun çalım kısmıyla ilgili birçok araştırma ve analiz yapılmış, ancak teknik analizi ve yapısı ses fiziğinin gelişimiyle birlikte 20. yüzyıldan itibaren akademik çevrelerce incelenmeye başlamıştır. Vibratoyla ilgili ilk araştırmaları yapan bilim adamlarından Carl Seashore, tüm çalgısal vibratoların kaynağının insan sesi ile uygulanan vibratonun benzetimi olduğunu söylemiştir. Müziği üreten kişiye veya çalgıya göre farklılaşan birçok tip vibrato olup etkisi çok farklı şekillerde duyulabilmektedir.[13]

2.2. Vibratonun Tarihsel Gelişimi

Vibratonun klasik müzikte 18. yüzyıla kadar çok yaygın olmadığı, daha çok süsleme olarak kullanıldığı görülüyor. O dönemde yaygın olarak kullanılan ud ve viyol gibi çalgıların sapları üzerinde nota aralıklarının iyi tanımlanabilmesi için perdeler bulunuyordu. Borulu orgların ve korolardaki erkek seslerinin etkisiyle temiz, düzgün bir perde yapısı o dönem ki müziğin bir başka hedefiydi.

“16. yüzyılda kendi döneminin yaylı çalgı icracıları hakkında bilgi veren Enstrumantalist; Syluestro di Ganassi (1542-43), “Regola Rubertina” eserinde vibratodan, müziksel ifadenin yolu olarak bahsetmiştir. Fakat vibrato kullanımının, arada sırada olan süslemelerle sınırlı olarak kullanıldığını belirtmiştir. 17. yüzyıl yazılarından vibratonun sadece süsleme olarak kullanıldığını belirten diğer eserler de; Thomas Mace’ in “Musik’ s Monument” (1676) eseri ve Daniel Merck’ in

[13] Fletcher N.H. Vibrato in Music, Physics and Psychophysis, Austutalian National University 2010 s.1

*Hertz, Periyodik (yani eşit zaman aralıkları ile tekrarlanan) hareketlerde, hareketin birim zamandaki tekrar sayısına verilen isimdir.

“Compendium Musicae Instrumentails Chelicae” (1688) eseridir. 17. yüzyılda da vibratonun kullanıldığını bizlere gösteren en büyük kaynak, tarihte din bilimcisi, filozof, matematikçi ve müzik teorisyeni olarak geçen Marin Mersenne’ nin “Harmonie Universelle” (1636) eseridir. Bu eser, sadece vibratonun rolünü ve on yedinci yüzyılda kullanımını ele almamıştır. Aynı zamanda vibrato tarihinin ilk pedagojik bilgilerini de içermektedir. Eserde “lut” süslemeleri ile “keman” süslemeleri eşitlenmiştir. Lutta “verre casse” vibrato olarak açıklanmaktadır.[14]

18. yüzyıldan itibaren müziğin yapısının değişmesiyle bu durum da değişmeye başladı. Saplarında perde olmayan kemanlar, viyolalar ve çellolar viyollerin yerini aldı. Böylece nota frekansları sabit değil, kolaylıkla değiştirilebilir bir hale geldi. Ağız kısmı değiştirilebilen flütler blok flütlerin, valfli trompetler “doğal” trompetlerin yerini aldı. Birçok müzik daha esnek çalgı ve daha esnek perdelerle çalınmaya dolayısıyla vibrato da yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Korolarda kadın seslerinin erkeklerin yerini alması ve operalardaki sözlerin daha duygusal olmaya başlaması, ayrıca ifade gerektirmesi sebebiyle benzer bir durum vokalde de yaşandı. 19. yüzyıldan itibaren vibrato, vokal ve enstrümantal müzikte yapılma biçimi tartışılsa da ifadenin tartışmasız bir unsuru haline gelmeye başladı. 19. yüzyıl ve sonrasında özellikle vokal müzikte vibratonun kullanımı son derece gelişmiş, üzerine ciddi araştırmalar yapılmıştır. [15]

20. yüzyıl ile birlikte özellikle caz müziğin ortaya çıkmasının da etkisiyle vibratonun kullanımının müzik dünyasında tartışmasız bir hale gelmeye başladığını görmekteyiz. Özellikle hızlı notalarda da vibrato kullanma fikrinin bu dönemde ortaya çıkmaya başladığını gözlemlemekteyiz. 1930 yılında İngiliz klarnetçi Regine Kell’in klarnet üzerinde yaptığı vibratolu çalış sonucunda otoriteler tarafından “kalpten çalan ilk klarnetçi” olarak nitelendirildiğini görmekteyiz. Klasik müzik dünyasında ise 1940 yılına kadar vibrato kullanımında bir sınırlandırma olmasından bahsedilebilir. 1940 yılından sonra yapılmış olan Berlin ve Viyana filarmoni orkestralarının kayıtlarında vibratonun aktif olarak kullanılmaya başlandığını görmekteyiz. Modern müzik akımının müzik dünyasını etkisi altına almasıyla müzikte efekt mantığının önem kazanmaya başladığını görmekteyiz. Bununla birlikte müzikal ifadenin en

[14] Kapçak Beyzagül, Kemanda Vibrato Öğretim Teknikleri T.C Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi ANabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008 s.24

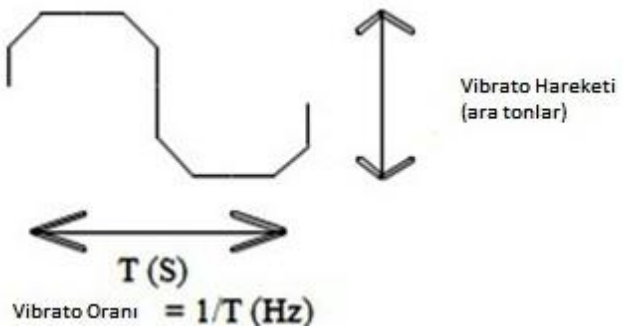
[15] Dwight Manning, Woodwind Vibrato from the Eighteenth Century to the Present 1995 s.68

önemli araçlarından biri olan vibratonun efekt olarak kullanımına da rastlamaktayız. Grafik notasyonun kullanımı ile birlikte geniş ve güçlü vibratoların da efekt olarak kullanımından bahsedilebilir.

2.3. Vibratonun Teknik Özellikleri

Duyusal olarak ayrımını yapmak karmaşık ve zor olsa da yorumcuya göre değişmekle birlikte üç temel biçime ayrıldığını söyleyebiliriz. Bunlar:

a) Frekans (pitch) vibratosu: Ufak frekanssal değişimler sonucu gerçekleşen vibrato,
b) Salınım (amplitude) vibratosu: Sesin şiddetinin değişimiyle gerçekleşen vibrato,
c) Tını (timbre) vibratosu: Sesin rengi ve tınısı değiştirilerek elde edilen vibrato olarak sıralanabilir.

Şekil 2.1 Hareketi ve oranı belirtilmiş sinüssel bir vibrato periyodu[16]

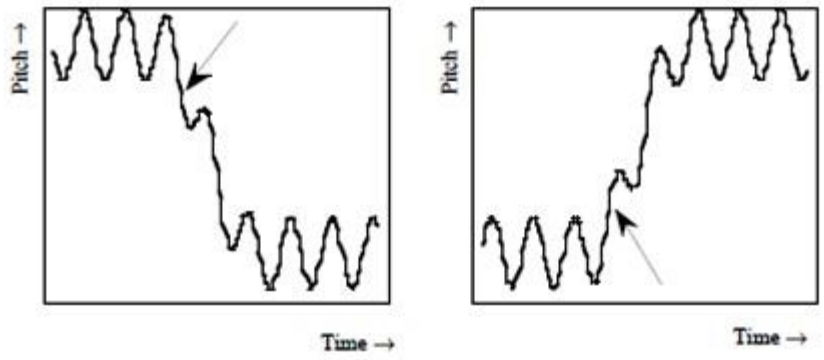
Vibratonun frekans genişliği 1.5 hatta 2 yarım sese kadar artabilir. Periyodun şekli genellikle sinüsseldir. Bir vibrato periyodunun fiziksel karakteristiği oranı, genişliği ve biçiminin incelenmesiyle anlaşılır. Son dönemde yapılan araştırmalar vibratonun kuvvetli – zayıf zamanlar arasındaki ilişkisiyle ilgili ilginç bulgular ortaya çıkarmıştır. Bu bulgulara göre vibrato süreci sırasında her zaman başka bir frekansa geçiş olmakta ve bu geçiş bir üst sese yakın ise vibrato güçlenerek bitmekte, eğer aşağı sese yakın ise vibrato güçsüzleşmektedir. 1999'da yayınlanmış olan Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aarts and Renee Timmers'ın beraber yazdığı "**Rythmic Aspetcs of Vibrato**" adlı çalışmada Saint Seans'ın "Kuğu" adlı eserinin ilk

[16] Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aaarts, Renee Timmers, Rythmic Aspects of Vibrato, Rhytm Perception and Production 1999 s. 2

bölümünün “synthesizer” tarafından yapay bir vibrato ile icra edilmesi sonucu ortaya çıkan durum aşağıdaki çizelgede gösterilmektedir.

Çalışmada çıkan sonuç şöyledir:

Kendinden sonraki alçak notaya doğru alçalan bir hareket içerisinde olan ses, vibratodaki aşağı doğru bir hareketle biter. Kendinden sonraki yüksek notaya doğru yükselişte bulunan ses, vibratodaki bir yükselme ile biter.[17]

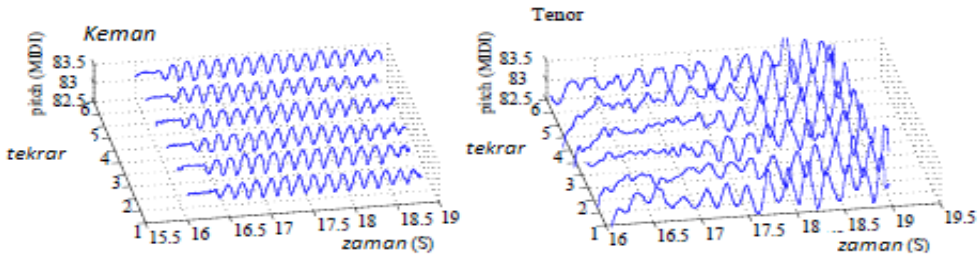

Şekil 2.2 Synthesizer ile icra edilen yapay vibratoya ait ses dalgaları[18]

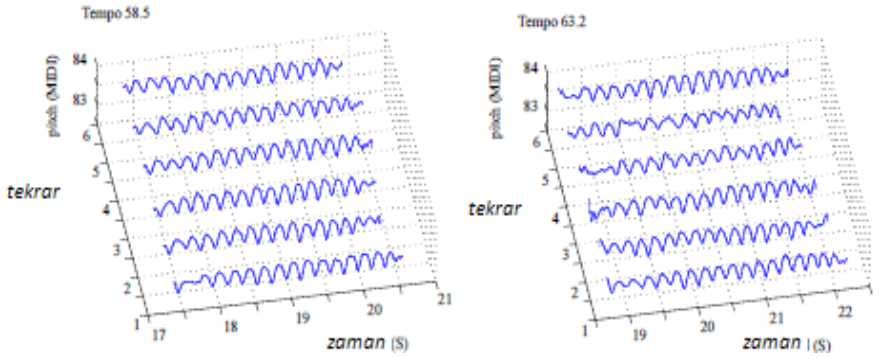
Ekibin diğer bir çalışmasında bir obua sanatçısı, bir keman sanatçısı ve bir tenor ses sanatçısına aynı pasajları tekrar tekrar seslendirmeleri yoluyla vibrato değer ve stabilizasyonunu ölçmek için oluşturdukları deney göstermiştir ki telli çalgıların vibrato üzerinde gerçek bir hakimiyeti vardır. Bu durum üflemeli çalgılar için daha az kontrollü olmakla birlikte ses sanatçılarının vibratoları üzerindeki kontrolleri minimal hatta neredeyse hiç yoktur.

[17] Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aaarts, Renee Timmers, Rythmic Aspects of Vibrato, Rhytm Perception and Production 1999 s. 2
[18] Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aaarts, Renee Timmers, Rythmic Aspects of Vibrato, Rhytm Perception and Production 1999 s. 3

Aşağıdaki tablolar bize deneyin sonuçlarını açıklamaktadır.

Şekil 2.3 Keman ve tenor icrası sırasında tekrarlar arasındaki tutarlılık karşılaştırması[19]

Şekil 2.4 Obua için farklı şartlar altındaki tekrarlar arasındaki tutarlılık farklılıkları[20]

[19] Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aaarts, Renee Timmers, Rythmic Aspects of Vibrato, Rhytm Perception and Production 1999 s. 7

[20] Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aaarts, Renee Timmers, Rythmic Aspects of Vibrato, Rhytm Perception and Production 1999 s. 7

2.4. Vibratonun Müzik Yazısında Gösterilmesi

Vibratonun varlığı aslında müziğin ilkel şekillerinde bile kendini göstermektedir. Müzik yazısı içinde vibrato benzeri işaretlerin yer alması hususunda kesin bir tarih verilememektedir. Antik Yunan kültürü içerisinde antik Yunan çalgısı Kitara için bestelenmiş eserlerde efekt olarak vibrato benzeri bir biçimin ter aldığı öne sürülmektedir. Ses vibratosunu belirten örneklere 10. yüzyıl civarlarında rastlanmaktadır. Rönesans sonrasında müzikte farkındalığın ve ifadenin artması ile birlikte vibrato fikrinin de terminolojik olarak incelenmeye başladığını söyleyebiliriz.

14. yüzyıl İtalyan müziğinde vibratonun kullanımının gelenekleşmeye başladığı ve sonrasında Michael Praetorius'un bu tekniği Almanya sınırlarına taşıdığı görülmektedir. Ayrıca yavaş ve hızlı vibrato fikrinin temelini de kendisinin attığı varsayılmaktadır. 17. yüzyıl civarlarında klavsen çalımı sırasında uzun süre basılan tuşun üzerinde yapılan parmak salınımı ile vibrato benzeri bir efekt elde edilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Müzik tarihçileri konuyla ilgili olarak tahminler öne sürmektedirler. Vibratonun özellikle müzik yazısında kesin olarak nitelendirilmesinin öncüsü olarak Leopold Mozart'ı gösterebiliriz. Mozart kendi yazdığı kitaplarda vibratoyu tanımlarken kendi doğamızın bir parçası olarak göstermiş ve özellikle uzun notalarda yapılmasının müziğe karakter kattığından söz etmiştir. Ses vibratosunu en kolay taklit edebilen çalgıların yaylı çalgılar olduğunu belirten Mozart müzik yazısının içine yerleştirdiği vibratonun uygulanması konusunda yazılı örneklemelerde de bulunmuştur. Mozart'ın kullandığı dalgalanma sembolü daha önce kullanılmış olsa da yavaş ve hızlı vibratonun sembollerle gösterilmesi fikrini müzik dünyasına kabul ettiren kendisi olmuştur. Mozart bu fikri Guiseppe Tartini'nin yazdığı keman metotlarından esinlenerek ürettiği, hatta taklit ettiği düşünülmektedir. [21]

19. yüzyıl başlangıcı ile birlikte klarnet konçertolarının repertuvarımızda önemli bir yeri olan ünlü Alman besteci ve keman sanatçısı Luois Sphor, vibratonun müzikte duyguların ifadesini yükselttiğini belirtmiş ve Leopold Mozart'tan aldığı çalışmaları geliştirmiştir. Sphor'a göre dört tip vibrato vardır. Kuvvetli notalardaki hızlı vibrato, Lirik çalım için yavaş vibrato, sesin kuvveti yükseldikçe hızlanan vibrato

[21] Ersöz Başak, Flüt Vibratosu T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı Üflemeli ve Vurmalı Çalgılar Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi İstanbul 2014 s.12

ve sesin kuvveti azaldıkça yavaşlayan vibrato. Sphor'un sınıflandırmaları günümüzde de geçerli sayılmaktadır. [22]

2.5. Vibratonun Diğer Çalgılarda Uygulanış Biçimleri

Vibratonun klarnet çalımında uygulanış biçimlerini anlamak adına sırasıyla diğer çalgı gruplarındaki uygulanış biçimlerini de incelemek gereklidir. Müzisyenin klarnet çalgısındaki vibratoya hakim olabilmesi ve diğer çalgılarla müzik icrası sırasında vibrato uygularken bütünlüğü bozmaması adına bu bilgiye sahip olması gerekir.

2.5.1. Vibratonun Yaylı Çalgılarda Uygulanışı

Yaylı çalgıların solo olarak kullanımı son derece yaygın olmakla birlikte orkestralarda altı ya da daha fazla çalgıyla bir arada kullanıldığını söyleyebiliriz. Vibratonun uygulanış olarak en basit formu yaylı çalgılarda görülür. Bu yüzden de en kontrollü vibratoya sahiplerdir. Saptaki tele basan parmak, yay salınırken basitçe her iki yöne sallanır. Böylece çalınan tel boyunda öne ve arkaya doğru milimetrik uzama ve kısalma yaratır. Bu uzama ve kısalmalar da çalınan notada yaklaşık yarım sesin beşte biri kadar bir değişime sebep olabilir.[23]

2.5.2. Vibratonun Diğer Tahta Üflemeli Çalgılarda Uygulanışı

Tahta üflemeli çalgılar, çap uzunlukları ve perde aralıkları sabit olduğundan dolayı vibrato üretmek için çok farklı tekniklere ihtiyaç duyarlar. Bundan dolayı vibrato üretmek için değiştirilmesi gereken en net şey ağızdaki hava basıncıdır. Bunu da yapmanın en etkin yolu ise diyafram ve karın kaslarını sırasıyla kasmak ve gevşetmektir. Araştırmacı Nancy Toff, flüt vibratosunun frekans aralığının çeyrek sesi geçmeyecek şekilde yapılması gerektiğini belirtmiştir.[24]

---

[22] Ersöz Başak, Flüt Vibratosu T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı Üflemeli ve Vurmalı Çalgılar Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi İstanbul 2014 s.17

[23] Renee Timmers, Peter Desain, Vibrato: Questions and Answers from Musicians and Science, University of Nijmegen 2000 s.6

[24] Kathleen A. Cameron, Effects of Vibrato Production Techniques and Use on Musical Collaborations among Flutists, Oboists, Clarinetists and Bassoonists Ohio State University 2009

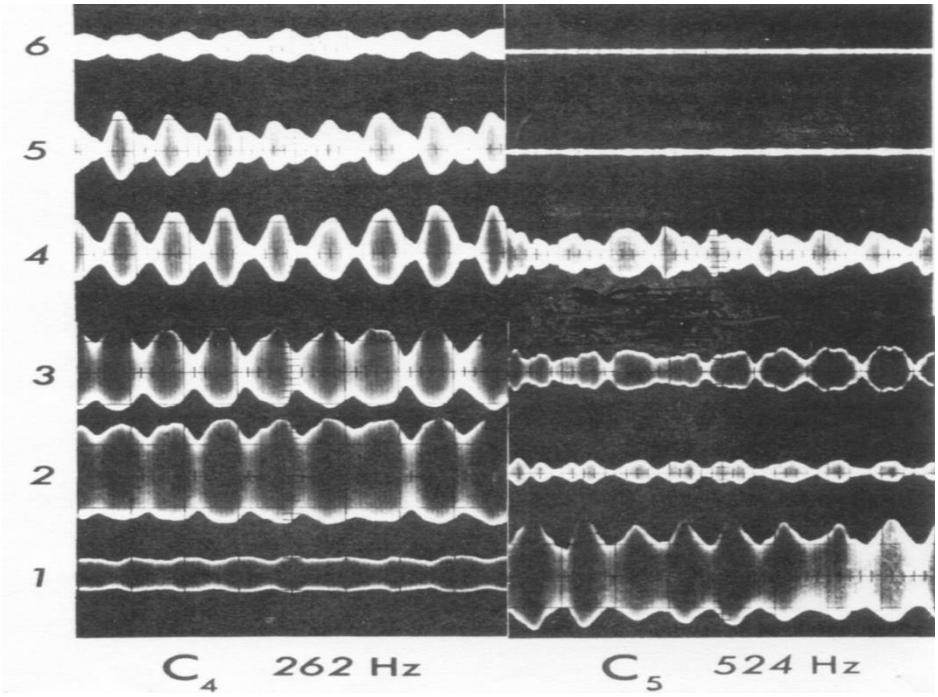

Resim 2.1 Akciğer, diyafram ve karın boşluğunun mr görüntüsü

Üfleme basıncını değiştirmenin etkisi çalgı cinsine göre değişir. Kamışlı çalgılarda üfleme basıncının artması genellikle ses seviyesinde ufak bir yükselmeye ve çalınan notada ufak bir frekanssal değişime sebep olur. Farklı üflemeli çalgılar için farklı teknikler gelişmiştir. Klarnette vibrato kullanımı özellikle 20. Yüzyıl müziği öncesi yoğun değilken bu durum obuada tam tersidir. Fagotlar ise özellikle oda müziği ya da solo pasajların çalımında obualar gibi vibrato uygulayabilirler.

Flütlerde ise üfleme basıncını arttırmak, havanın çıkış hızını arttırır. Böylece sapma dalgaları da artar. Bu basıncın oluşmasını sağlamak için karın ve diyafram kaslarının periyodik olarak sıkıp gevşetilmesi sonucu oluşan hava basıncından doğan vibrato ya da gırtlaktaki ses telleri ve buna bağlı kaslar ile yapılan vibrato kullanılabilir.[25]

[25] Minette Mare, Influential Factors in the Application of Flute Vibrato Faculty of Arts, Stellenbosch University, 2008 s.26

Resim 2.2 Vibratolu çalınmış iki flüt notasının armonik titreşimlerinin dalga boylarının ölçülmesi[26]

"Flüt vibratosu ile ilgili son yıllarda çeşitli deneyler yapılmıştır. 1963'te Gartner, 12 adet flütçüyü incelemiş ve şu sonuçlara varmıştır:

1. Vibrato diyaframda oluşmaz.

2. *"Diyafram"* vibratosu aslında *"göğüs ve karın"* vibratosudur. Diyafram, destek kısmında etkilidir.

3. Her durumda, gırtlak ve sesi oluşturan kasların aktivitesi mevcuttur, bu yüzden, *"göğüs ve karın"* vibratosu her zaman karışık bir tiptir.

4. Diğer taraftan, gırtlak ve sesi oluşturan kaslar ile yapılan vibratoda karın kasları, göğüs kasları veya diyaframın etkisinin olmadığı açıkça görülmektedir.

5. *"Göğüs ve karın"* vibratosu daha düşük frekansa sahiptir (6 Hz). En yüksek (7 Hz) frekanslar açıkça gırtlaktaki mekanizmalar ile üretilmektedir.

6. Gırtlak ve sesi oluşturan kaslar ile yapılan vibrato, tüm vibrato tipleri içinde en geniş aralığa sahip olanıdır.

7. Tüm seslerde *pp*'da gırtlak ve sesi oluşturan kaslar ile elde edilen vibrato tarcih edilmektedir."[27]

[26] Fletcher N.H. Vibrato in Music – Physics and Psychophysis – Austutalian National University 2010 s.2
[27] Ece Karsal, Flütte Vibrato, Orkestra Dergisi Sayı 339 2008

Tahta üflemeli çalgılarda vibratonun üretimi için bir başka yol olarak çene hareketlerinin kullanımı da çok yaygındır. Kamışlı üflemeli çalgılarda kamış üzerindeki dudak basıncının periyodik bir düzenle değiştirilmesi, sesin frekansı ve tınlamasında ufak bir etkiye yol açarak vibrato üretebilir.

2.5.3. Vibratonun Bakır Üflemeli Çalgılarda Uygulanışı

Bakır üflemeli çalgılarda çalgıcının titreyen dudakları, periyodik olarak değişken şiddetlerle hava enjekte eden bir valf görevi görür. Müzisyen için hava akımını sağlayan akciğer basıncını ya da dudaklarındaki kas gerilimini değiştirmek mümkündür. Bu da sesin titreşimini ve frekansını etkileyerek vibrato oluşumuna sebep olur. Fakat bakır üflemeli çalgılardaki en temel sorun, göreceli olarak armoniklerin yoğun kullanımıyla çalınan bu çalgılarda akciğerdeki basıncın ya da dudaktaki kas geriliminin değiştirilmesi, çalınmak istenen sesin en yakın armoniğine atlamasına sebep olabilmesidir. Bu da istenilen notanın çalınamamasına yol açabilir. (Trombon, kulisi sebebiyle vibrato yapılmak için bir nebze daha uygun olması sebebiyle ayrı tutulabilir.) Bu sebepten dolayı bakır üflemeli çalgıların klasik orkestralarda çalımı sırasında genellikle vibrato yapılmaz. Vibrato ya da tremolo çalındığında ses, genellikle doğal olmayan bir tını yaratır. Bununla birlikte özellikle korno çalgısında vibrato kullanımının ancak 1940'lardan sonra kabul gördüğünü bilmekteyiz.[28]

2.5.4. Vibratonun İnsan Sesinde Uygulanışı

Vibratonun üzerinde en çok çalışıldığı alan şüphesiz insan sesidir. Bunun en temel sebebi ise tekniğin özgürce uygulanabilmesidir. İnsan sesiyle söylenen şarkılardaki vibrato, ses tellerine bağlı kasların gerilimlerinin salınımlı varyasyonlarıyla üretilir. Bu gerilimler dizilimi sesin titreşim frekansını değiştirir. Bu titreşim genellikle 5.5 ile 7 Hz arasında olmaktadır. Bir kişinin frekansı, söylediği eser ne olursa olsun genellikle sabittir. Bu yüzden vibrato frekansı, ses sanatçısını tanımak için oldukça karakteristik bir önem taşır.[29]

[28] Morris Sterling, The Teaching of Performance Techniques for Cornet and Trumpet, Utah State University, 1969 s.53

[29] Peter Desain, Henkjan Honing, Rinus Aaarts, Renee Timmers, Rythmic Aspects of Vibrato, Rhytm Perception and Production 1999 s.6

Resim 2.3 Boyun kaslarının mr görüntüsü

Resim 2.4 Ses tellerinin mr görüntüsü

İnsan sesinde vibrato oranının 5 Hz'den yavaş olması kolaylıkla sağlanabilir ancak bu vibratonun vibrato gibi işitilmekten çıkmasına, daha çok ses değişimi şeklinde duyulmasına yol açar. Bu durum vibratoyu çekicilikten uzaklaştırabilir. Bunun tam tersi olarak frekansın 20 Hz üzerine çıkması da mümkündür. Ancak bu vibratodan çok sesin üzerindeki pürüz ya da trill gibi algılanabilir. Bu durum da performansın çekiciliğini kaybetmesine yol açabilir.

Şarkı söylerken kullanılan vibratonun en belirgin özelliği, perde frekansında müzikal çalgılardakinden çok daha geniş bir salınıma sahip olmasıdır. Bir opera sanatçısının vibratosunun frekans dağılımı diğer müzikal çalgılardaki gibi yarım sesin beşte biri değil, bir veya iki yarım ses aralığına hatta daha fazlasına ulaşabilir. Şarkı söylerken uygulanan iki yarım sesin daha üzerinde aralığa sahip vibratolara trillo denir. Bunun sebebi, bu vibratonun kulağa daha ziyade iki nota arasındaki geçiş gibi gelmesidir.[30]

Vibratonun insan sesinde kullanımının performans sırasında önemli bir avantajı da entonasyon doğruluğunu sağlamakla ilgilidir. Eğer solo ya da koro performansında söylenen nota sabit olursa oldukça temiz söylenmesi gerekir. En ufak sapmalar ise sanatçının "akordu bozuk" olarak nitelenmesine yol açabilir. Vibratolu bir söyleyişte frekans hatalarını atlatmak çok daha kolaydır.

2.6. Vibratonun İnsan Algısı Üzerindeki Etkisi

Müziğin insan algılarıyla arasında genelde çok güçlü bir etkileşimi vardır. Müzikle birlikte çok farklı duygular insana nakledilir. Marşlar otoriteyi, dans müziği keyfi, opera duygusal coşkuyu, ninni ise rahatlamayı rahatlıkla temsil edebilir.

Vibratonun en belirgin niteliği, müzikal çizgiye duygusal bir ifade eklemesidir. Özellikle şarkılarda duru bir nota huzurlu ve rahat bir çevreyle uyumluyken, sağlam vibratolu bir bölüm yüksek duygusal içeriğin olduğu bir çevreyle uyumludur. Bu yüzden düz tınılar dini müzik için uygunken güçlü vibrato, örneğin operadaki aşk sahneleri veya anlaşmazlık sahneleri için son derece uygun olabilir.

---

[30] Renee Timmers, Peter Desain, Vibrato: Questions and Answers from Musicians and Science, University of Nijmegen 2000 s.1

*Trillo, müzikte ana ses ve yakınındaki yarım ya da tam ses arasındaki hızlı geçişleri kapsayan melodik bir süsleme hareketidir.

Müzikal vibrato, dinleyicinin algıladığı ses kalitesini arttıran veya azaltan, tını kalitesinin çok ince bir modifikasyonudur. Birçok şarkıcı ve müzisyen müziğin türü, dönemi, icra biçimi gibi faktörlerden bağımsız olarak sabit vibrato kullanmaya eğilimlidir. Bu tercih, performans için olumsuz bir etkene kolaylıkla dönüşebilir. Yine de vibratonun akıllı ve bilinçli kullanımı, müziğin etki ve ifadesinin artmasına yol açabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KLARNETE VİBRATO

3.1. Klarnette Vibrato Fikrinin Benimsenmeye Başlanması ve Akademik Fikirler

Klarnette vibratonun akım olarak ortaya çıkışı, bilindiği kadarıyla 1900'lerle birlikte caz müziğin gelişimi sonrası Amerika kıtasında olmuştur. Saksafon ve trompette yapılan vibratonun bir benzeri olarak başlayan akım zamanla kıtayı sarmış, senfonik orkestra klarnet sanatçıları arasında bile kendine yer bulmayı başarmıştır. Akımın Avrupa'ya gelişi, dolayısıyla Avrupa ekolü tarafından fark edilmesi ise 1930 yılında New York Filarmoni Orkestrasının Avrupa turnesine çıkması ve bu orkestrada çalan klarnet sanatçılarının vibratoyu aktif bir şekilde konserler sırasında kullanmasından doğan merak sonucu olmuş, akım Avrupa'da zamanla kendine özellikle Fransa'da ciddi bir destekçi grubu yaratmıştır. Aynı yıllarda İngiltere'de Regina Kell önderliğinde bir akımın klarnette çalım sırasında vibrato kullanmaya başladığı da bilinmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında 2. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da konuşlanan Amerikan ordusunun askeri bandosuna mensup caz müzisyenlerinin de vibrato akımını Avrupa kıtasına taşımakta etken olduğu görülmektedir. [31]

1950 yılında direkt olarak klarnet için yazılmasa da George Opperman tarafından kaleme alınan üflemeli çalgı vibratosu hakkındaki "*Woodwind"* dergisinde çıkmış makelede, Amerika'da senfonik müzik içinde üflemeli çalgı vibratosunun nereden ve nasıl kendine yer bulduğu ve nasıl sınıflandırıldığı ilgili bilgiler bulunmaktadır. Opperman, duyduğu ilk gerçek vibratonun ünlü flüt sanatçısı Taftanel ve Boston Senfoni Orkestrası obua sanatçısı Gillet tarafından kullanılmaya başlandığını ve bu kişilerin insan sesini değil keman vibratosunu taklit ederek Fransız çalgılarının çalışında devrime yol açtıklarını belirtmiştir. Bu tercihin bilimsel verilerden çok sanatçı sezgisinden yola çıktığını düşünen Opperman, zamanla bu düşünce tercihinin tellilerin vibrato kontrolü konusundaki mekanik kabiliyeti düşünüldüğünde kontrol kaygısından yola çıkarak mantıklı olduğunu söylemiştir. [32]

[31] Paul Drushler, Clarinet Vibrato-Terminology, Utilization, Aestetics, 1991 s.2
[32] Paul Drushler, Clarinet Vibrato-Terminology, Utilization, Aestetics, 1991 s.4

Klarnette vibrato ile ilgili öncesinde küçük yazılar olmakla birlikte ilk bilimsel metnin 1953 yılında Simion Bellison tarafından "*Clarinet"* dergisinde kaleme alındığı görülmektedir. Bellison vibrato için "sesin düz çizgisini dalgalandırmak, titrek çalmak" tanımını kullanmış, saksafon ve trompetten klarnete geçtiğini söylemiştir. İyi tona sahip kendini geliştirmiş müzisyenlerin vibrato yapma ihtiyacı duymadığına inanan Bellison, vibratonun belirli bir sisteme oturtulmadan, herkesin keyfine göre yapmasından dolayı son derece zevksiz bir yapı oluşturduğunu belirtmiştir.

> "Titrek çalmak şeker hastalığına benziyor, bir kere yakalanıldı mı kurtulması çok zor bir hastalık. Avrupa'da şefler klarneti orkestrada titrek çalmayı, yaylıların düz çalması kadar hoşnutsuz buluyor ve yapılmasına izin vermiyor. Amerikalılar bu konuda Avrupalıları örnek almalı ve kullanıma sınır getirmeli, mümkünse kurtulmalı. Gerekirse eğitim kurumları meşru müziğin tadı ve gelişimini öldüren bu hastalıkla mücadele için müzisyenlere konferanslar vermeli.""[33]

1955 yılında Gustave Langenus tarafından Instrumentalist dergisinde kaleme alınan "klarnet çalmak" adlı makalede ise duruma Bellison'a yakın ama daha anlayışlı bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Langenus, klarnet sanatçılarının o dönem Amerikan dans orkestralarındaki saksafon vibratosunu taklit ettiğini söylemiş fakat bu vibratoyu "wobbleando" olarak adlandırmıştır. Bununla birlikte klarnet çalışında özellikle yoğun ifade içeren pasajların çalımında klarnet çalanın tonunun parlaması gerektiğini belirtmiştir. Bu parlama için diyafram, çene ve gırtlağın ortak kullanıldığı küçük bir vibratoyu savunmuştur. Bununla birlikte bu konuyla ilgili genel bir terminoloji özellikle o dönemde oluşmadığı için bunları yapı değil tür olarak sınıflandırmıştır. Oysa ki daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere bu teknikler vibrato türü değil, vibrato üretme yollarıdır.

Langenus tarafından önerilen teknikler kullanıldığında görülmektedir ki diyafram ya da gırtlak kullanımıyla yapılan vibrato salınım vibratosuyken çenenin kullanımıyla frekans vibratosu elde edilmektedir. Langenus'un "woobleando"su daha çok frekans vibratosuna yakındır. Bütün bu önerilere rağmen yine de Langenus vibratonun klarnetten mümkün olduğunca uzak tutulması gereken bir öğe olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebini de orkestrada diğer çalgılarla birlikte çalarken vibrato yapmanın yarattığı uyumsuzluk olarak göstermiştir.[34]

[33] Simon Bellison, Vibrato in Wind Playing, The Clarinet, 1953
[34] Gustave Langenus, Playing the Clarinet, Instrumentalist, 1955

Önümüze çıkan bir sonraki ulaşılabilir kaynak ise Instrumentalist dergisinin 1970 Aralık sayısındaki George Sletzer'a ait olan "Klarnetçiler vibrato kullanmalı mı?" adlı makaledir. Sletzer makalesinde vibratonun müziğe tonal yoğunluk kattığını belirtmiştir. Steltzer yazısında vibrato yapmanın fiziksel yollarını belirtmeye çalışmıştır.

Aralık 1970 ve Şubat 1971'de iki parça olarak Anthony J. Ciccarelli tarafından kaleme alınıp "Woodwind World" dergisinde yayınlanmış "Klarnet ve Saksafon Performansına Uygulanmış Vibrato" adlı makalede Ciccarelli, iki temel vibrato tekniği üzerinde durmuştur. Ona göre temel vibratolar, çene, diyafram ve/veya boğaz vibratolarıdır. Birçok caz sanatçısı çene vibratosunu kullanırken konser ve senfoni sanatçılarının diyafram yöntemini kullanırlar. Bununla birlikte çalınan müziğin stiline uygun olarak iki tipi de kullananlar olmaktadır.

Senfoni orkestralarında vibratonun kullanılmadığı fikrinin doğru olmadığını söyleyen Ciccarelli bununla birlikte son yirmi yıl içinde senfonik klarnet sanatçılarının vibratoyu aşamalı olarak zevk sahibi bir biçimde kullanmaya başladıklarını belirtmiştir.

Ciccarelli'nin kendi detay ve metodik vibrato eğitimi önerisinin o dönemdeki en büyük yeniliği, "neden" ve "ne zaman" sorularının yanına "nasıl" sorusunu ekleyerek vibratoyla ilgili araştırma biçimini derinleştirmesidir. Cicarelli, klarnette çene vibratosu olarak adlandırılan geleneğin frekans vibratosunun uygulama biçimi olduğunu, boğaz ve diyafram vibratosunun ise salınım vibratosunun uygulama biçimi olduğunu belirten ilk kişidir. Bugüne kadar Amerika'da vibratoya verilen yerel isimleri derleyen Ciccarelli klarnette vibrato terminolojisine bir standart getirmeyi ummuştur.

Resim 3.1. Amerika'da yerel müzisyenler tarafından klarnet vibratosuna verilen isimler

Yukarıdaki isimleri derleyen Ciccarelli, bu isimlerin birbirlerinin eş anlamlıları olduğu ve bazılarının metod, bazılarının da tür belirtmek için kullanıldıklarına karar vermiştir. Klarnet için vibratonun "düz sesi nabız gibi yükseltip keserek ton üzerinde oynanan bir modifikasyon" olduğunu belirten Ciccarelli, düşünüldüğünde bilinçli şekilde klarnet üzerinde uygulanabilecek iki tür vibrato olduğunu söylemiştir. Aşağıda yaptığı listeye rağmen perde (pitch) ve salınım (amplitude) isimlerinin kullanılması gerektiğine karar vermiştir.

Yazdığı bu terimler içinden perde vibratosu ile salınım vibratosu isimlerinin genel terminolojinin kesin tanımları olmasını öneren Ciccarelli, bunu diğer isimlerin birbirinin özelliklerini taşımasına bağlamıştır. Perde vibratosu için çene ve dudağın, salınım vibratosu için ise nefes, diyafram ve gırtlak kaslarının kullanımını önermiştir.

Bununla birlikte Ciccarelli, bir vibratoyu iki kişinin aynı şekilde duyma ihtimalinin çok düşük olduğunu yazısında özellikle belirtmiştir. Bunun sebebini kişilerin duyuş, kulağın verdiği tepki ve dinleyenin ruh halinin değişkenliğine bağlamıştır. Tarih boyunca insanların vibratoya haksızca yüklendiğini belirten Ciccarelli, vibratonun çoğunlukla müzisyenlerin yetersiz ve komik tanımlamaları, gerçekten uzak açıklamaları, mistik imaları, dayanağı olmayan müzikal eleştirileri, kötü niyetli ve tutarsız müzikal pedagojileri tarafından ezildiğini ve hor görüldüğünü belirtmiştir.

1974 yılında *"*ınstrumentalist*"* dergisinin Haziran sayısında Lawrence E. Thee tarafından kaleme alınan "Fagot vibratosu" adlı makalede, vibratonun neden fagot, obua ve flüt tınılarının bir parçası olmakla beraber klarnetin yapısına aykırı olduğunun düşüncesini irdelenmiştir. Bu orkestral üflemelilerin "transparan" doğası sebepleriyle klarnete göre daha dar dinamik aralıkları olduğuna, vibrato kullanımının bu çalgıların cansız duyulabilecek ses aralıklarına sıcaklık, dışavurumculuk kattığına ve klarnetin buna ihtiyaç duymadığı için vibrato yapmasına gerek olmadığına karar vermiştir.

Ciccarelli'nin *"The Clarinet"* dergisinin 1976 Mayıs sayısında verdiği bir röportajda söylediği sözler önemlidir:

"Gershwin'in çalışmalarında, pop, caz müzikte ve klasik müzik repertuvarında belirli yerlerde çene (frekans) vibratosu kullanılması gereklidir. Bazen aynı parça içerisinde iki metodun da kullanılması gerekebilir."

1975 yılında “The Clarinet” dergisinde Lee Gibson tarafından kaleme alınan makalede ise Gibson, 1950 yılında yazılmış olan Bellison’un yazısına cevap niteliği taşıyan şu yorumda bulunmuştur:

> “Editör notu: Simeon Bellison’un klarnette vibrato hakkındaki yazısına referans olarak söyleyebilirim ki bugüne kadar hayranlık verici sanatçı ve öğrencilerin çaldığı canlı ve yayın olan yüzlerce konser dinledim. 1941 ya da 42 de Carl Fischer’in çaldığı Mozart’ın Rondo’sunda Fischer sürekli olarak vibrato kullanmaktaydı ve fevkalade bir performanstı. Eğer ihtiyaç icadın anası ise, analizin de babası olması gerekmez.”[35]

Bellison ve Langelus olumsuz düşüncelerini 19. yüzyılın sonlarında yaşamış ünlü klarnet sanatçısı Muhlfeld’e dayandırırlar. Muhlfeld, o dönemin müzisyenlerinden farklı olarak vibrato yapmaktan çekinmemiş ve bu yönüyle sıra dışı olarak nitelendirilmişti. Bu durum doğal olarak yerleşmiş olan ekolün temsilcileri tarafından hor görülmesine ve dışlanmasına yol açmıştı. Ancak 20. yüzyılın gelişiyle birlikte Muhlfeld’e olan bakış değişmiş, Jack Byrmer “Clarinet” adlı kitabında onun 2. Dünya Savaşından hemen önce yaptığı bir Brahms Kuartet konserinden bahsetmiş, çellodan bile fazla ancak yavaş yaptığı vibratonun ağır bölümde yarattığı etkinin muhteşem olduğunu belirtmiştir.

Brymer, birçok 20. yüzyıl müzisyenini etkileyen birçok yenilikçi düşünceye imza atmış olsa da o da klarnette vibratonun caz müziği dışında yapılmaması gerektiğini savunmuş, bu konuda yeniliğe açık olmadığını belirtmiştir. Brymer, caz müzikte o dönem yaygınca kullanılan ve çene ile elde edilen frekans vibratosunun tona bir ekleme olduğunu, doğal olarak çalgının bir parçası olmadığını ve bu yüzden müzisyenler tarafından saygı görmediğini belirtmiştir. Brymer, hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın vibratonun sürekli değil çalan kişinin kontrolünde olmasına rağmen müziğin gerektirdiği ve izin verdiği kadar yapılmasını, zorlama değil çalınan eserin yapısı içinde doğal olarak oluşması gerektiğini belirtmiştir.[36]

1970’lerin en ilginç kaynağı ise İdaho Üniversitesi ve Swift-Dorr tarafından “Clarinet Performing Practices and Teaching in the United States and Canada” (Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri içinde Klarnet çalma uygulamaları öğretme)

[35] Paul Drushler, Clarinet Vibrato-Terminology, Utilization, Aestetics, 1991 s.17
[36] S.J. Wright, Clarinet Vibrato: an Investigation of it’s Use in the Classical Performance Medium, Arizona State University, 1999, s. 24

olarak yayınlanan Cecil V. Gold'un anketidir. Gold, konuya kendisi açıklama yapmak yerine Amerika ve Kanada çapında büyük bir anket yaparak genel kanıyı yansıtma yoluna gitmiştir. Yapılan anketi yanıtlayanlar Amerika ve Kanadalı öğretmen ve klarnet sanatçılarıydı. Sorulardan bir tanesi ve şıklara verilen yanıtlar aşağıdaki gibidir:

Soru 17:

a. Performanslarınızda ne sıklıkla vibrato kullandığınızı belirtiniz.

Her zaman	0
Genelde	11
Ara Sıra	112
Hiç	32

b. Hangi tür vibrato tekniğini tercih edersiniz?

Yoğunluk	32
Parmak ve Perde	0
Çene – Dudak	65
Diyafram	42

O dönemin öğretmenlerine sorulan 18. Soruya verilen yanıtlardan öne çıkanlar ise vibratonun çeşitliliğinin göstergesi gibidir.

Soru 18:

Eğer vibratonuz bilinçli ise yapma sebebinizi ve nasıl yaptığınızı açıklayınız.

"Ani ve boğaz vibratosu karışımını tercih ederim. Zevklice kullanıldığında, sıcaklığa ve canlılık aralığına birçok şey katar."

"Klarnette değil."

"Çene – şunu düşünün: woo-woo-woo."

"Evet, ara sıra kullanırım ve çok hızlı olmayan ama dinleyicinin anlayabileceği seviyede tutmaya çalışırım."

"Flütte yaptığım gibi diyaframımı kullanırım."

"Diyafram titreşimleri yaparak öğrenilir. Saniyede 2, 3, 4, 5, 6. Öğrenildiğinde, sadece müzik tipine göre hızını ayarlıyorsunuz."

"Amaca uygun olarak saksafondan adapte ettiğim çene ile."

"Tona 'parıltı' veya 'parlaklık' vermek için derecede ufak varyasyonlar. Dikkat çekmesini istemiyorum."

"Kontrol edebileceğim bir şekilde. Müziğe uydurabilmek için."

"Farkındayım, ama neyin başlattığının bilincinde değilim."

"Bazen yorumcu duygular, ton-rengi ve diğer ağaç üflemeli üyelerinin vibratolarını dengelemek için kullanırım. Öğrencilerime önermem."

"Biri vibratoyu kontrol edemiyorsa kullanmamalıdır. Bir çalgıcı, performansının tüm aletlerini kontrol edebilmelidir."

"Onu vibratodan çok tonu ısıtmak olarak adlandırırdım – Alt çenenin hafif oynaması ve yoğunlukla çalmak."

"Vibrato ton rengi olarak kullanılır – temel sesin parçası olarak değil."

"Flüt ve saksafonda, klarnette olduğu gibi geniş bir tecrübe sahibi olarak (kolejde öğretmeden önce), vibrato tekniği bu enstrümanlar için geliştirilmiştir. Klarnette aynı yaklaşım memnun edici olmamıştır. Bu sebeple, gösteri müziğinde veya soloda, oda veya orkestra müziğinde efekt olarak kullanırken, böyle bir ton manipülasyonu bilinçlidir ve dikkatle kontrol edilir."

"Tonu renklendirmek için 'doğal' duygusal sonuç olarak veya bazen ton 'sert' olduğunda kullandım. Bazen bilinçli, bazen bilinçsiz görünüyor."

"Yoğunluk vibrato-oluşturucu Fransız okuluna göre, boğazdan."

"Havayı sazın ucunda tutarak."

"Sadece yeni müziklerde notada belirtildiği yerlerde kullanırım."

"Daha fazla sıcaklık olması gerektiğini hissettiğim belli pasajlarda ara sıra kullanırım. Mozart'ta asla, ama Brahms'da genellikle."

"Bir şarkıcı gibi."

"Nefes akımını titreştirerek – 'dik-dalga' vibratosundan çok duygusal etki için bazı notalarda hafif tremolo."

"Fransız soloları ve Caz yönelimli parçalarda (Copland Konçertosu)."

"Çene aşağı doğru hafif serbest bırakılır, ardından normale döner. Bu görülemeyecek kadar hafiftir."[37]

1970'li yıllara gelindikçe modern müziğin etkisini arttırması ve daha geniş kitlelerde yer bulmasıyla birlikte klarnette vibrato konusunun klasik müzik içinde kendine direkt olarak yer bulmaya başladığını görmekteyiz. 1977 Mart ayında F. Gerrald Errante tarafından kaleme alınan "Çağdaş Müzikte Klarnet Performansına Bakış Açısı" adlı makalede çağdaş müzik içersinde klarnet vibratosunun kullanımıyla ilgili bir dizi öneriler getirmiştir. Ona göre besteci eğer vibrato kullanımı istiyora bunu istediği yerde özellikle belirtmelidir. Vibratonun uygulanış biçimi ve türü genellikle

[37] Paul Drushler, Clarinet Vibrato-Terminology, Utilization, Aestetics, 1991 s.20

sanatçıya bırakılmalıdır. İstenmese bile makul derecede kullanılan vibrato, yeni müzikte kabul görmektedir.

Klarnet çalımı içerisinde vibratonun kullanımının 60 ve 70'li yıllarda bu denli hararetli bir şekilde tartışılmasının baş aktörlerinden biri şühpesiz ünlü klarnet sanatçısı Reginald Kell'dir. 1906 doğumlu Kell, Kraliyet Müzik Akademisinden mezun olmuş ve 1949'a kadar Londra Senfoni Orkestrasında çalmıştır. 1949 sonrası Amerika'ya taşınan Kell'i bu kadar ünlü yapan şey kuşkusuz tekniği ve ustalığının yanı sıra frekans vibratosunu tonsal üretiminin içine sınırsız bir şekilde dahil etmesidir. 1977'de Uluslararası Klarnet Topluluğu başkanı Lee Gibson, The Clarinet dergisinin 1977 güz sayısında Kell'den övgüyle bahsetmiş ve onun bu özelliğinin bugüne kadar yayımlanmamış pek çok betimleyici yorumun öncüsü ve üreticisi olduğunu belirtmiştir. Kell'in Decca Records için yaptığı kayıtlar 20. yüzyıl ortası ve sonundaki birçok müzisyeni derinden etkilemiştir.[38]

Amerika Ulusal Üniversite Orkestra Şefleri Kurulu bünyesinde çalışan Tonal Problemleri Araştırma Komitesi, Everett Gates aracılığıyla 1978 yılında klarnet vibratosu için bir açıklama yayınlamıştır. Bu açıklamada, her klarnet sanatçısının vibrato hakkında bilgi sahibi olması gerektiği belirtilirken klarnet öğretmenlerinin vibratonun pedagojisi hakkında bilgi sahibi olmasının klarnet dünyasının gelişimi açısından çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Klarnet vibratosu öğretilirken öğretmenlerin vibratoyu, çoğunlukla kullanan çalgıların önemli eserlerinin öğrenciye iyice analiz ettirilmesi ve vibrato fikrinin özümsetilmesini savunan kurul, çağdaş bestecilerin vibratoyu sıklıkla kullanmaya başlamaları dolayısıyla klarnet sanatçılarının bestecilerin ihtiyaçlarını karşılamaları ve kendilerini bu yönde geliştirmeleri gerektiğini belirtmiştir.[39]

1970'lere kadar klarnet dünyasında vibratonun bu kadar ciddi bir tabu olmasının en temel sebebi, caz müziğinin popüler etkisinin klasik müzik dünyasında yarattığı tepki olarak görülebilir. 1980 ve sonrasında tüm dünyada klarnette vibratonun kullanımının kabul gördüğü, bu nedenle araştırmaların azaldığı, bestecilerin bestelerinde vibratoyu işaretlerle belirtmek suretiyle kullanmaya

[38] S.J. Wright, Clarinet Vibrato: an Investigation of It's Use in the Classical Performance Medium, Arizona State University, 1999, s. 19

[39] Paul Drushler, Clarinet Vibrato-Terminology, Utilization, Aestetics, 1991 s.24

başladığı ve vibratonun tüm müzik dünyasında kendine hatırı sayılır bir takipçi edindiği görülmektedir.

3.2. Güncel Vibrato Kullanımı

3.2.1. Klarnette Vibrato Yapılırken Gerçekleşen Vücut Fonksiyonları

Bugüne kadar yapılan bütün tartışmaların eşiğinde görülmektedir ki günümüzde klarnette iki tür vibrato kesin olarak kullanılmaktadır. Bunlar:

1) Frekans vibratosu: Çene ve boğaz kaslarının kullanımı ile oluşan vibrato,
2) Salınım vibratosu: Diyaframın hareketi sonucu hava salınımıyla yapılan vibrato

Her iki vibratonun uygulanışı sırasında vücudun işleyişini görmek amacıyla İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyodiagnostik Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ensar Yekeler önderliğinde yaptığımız dinamik mr çalışmasının tıbbi açıklaması ve görsel sonuçları aşağıdaki gibidir:

Sayın Güneş Bulak;

09.05.2013 tarihinde Radyoloji birimimizde Philips Achieva 1.5T MRG cihazımız ile size özel çekim yaptık. Bu çekimde Cine (hareketli) sekans ile Klarnet çalımı sırasındaki koronal düzlemde diyafram hareketlerini, saggital düzlemde orofarinks-larinks hareketlerini ve aksiyel düzlemde vokal kordlarınızın canlı görüntüleri elde edildi.

Prof. Dr. Ensar Yekeler

Resim 3.2 Vibrato yapıldığı sırada gırtlak kasları hareketlerinin mr görüntüsü

Resim 3.3 Vibrato yapıldığı sırada gırtlak kasları hareketlerinin mr görüntüsü

Resim 3.4 Vibrato yapıldığı sırada gırtlak kasları hareketlerinin mr görüntüsü

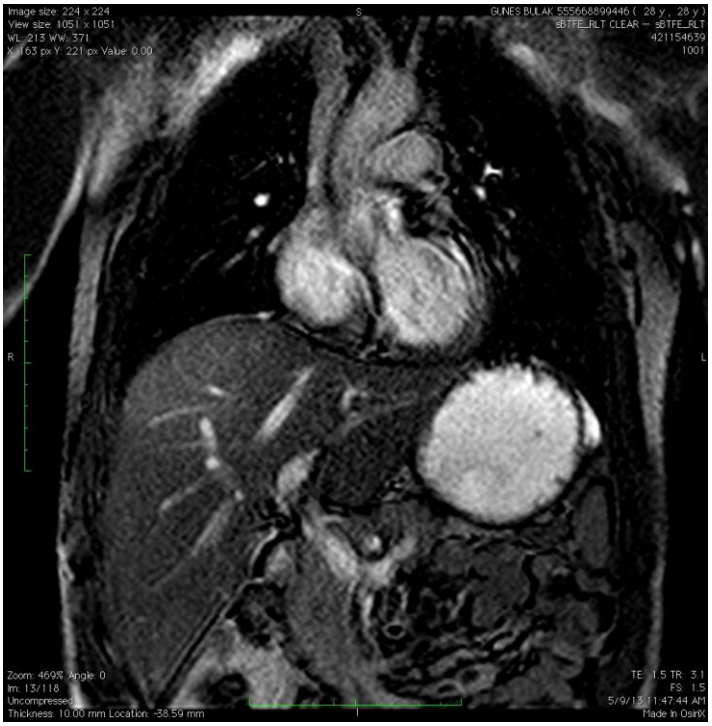

Resim 3.5 Vibrato yapıldığı sırada gırtlak kasları hareketlerinin mr görüntüsü

Resim 3.6 Vibrato yapıldığı sırada gırtlak kasları hareketlerinin mr görüntüsü

Yukarıdaki MR sonuçları göstermektedir ki frekans vibratosunun yapılışı sırasında çene dışında dudak, dil, boğaz kasları ve ses telleri birlikte yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Kamışa yapılan küçük baskılar, nefes borusunun daralıp genişlemesi ve buna bağlı hafif hava salınımı sayesinde frekansta elde edilen yukarı aşağı küçük değişimler, frekans vibratosunun oluşumuna yol açmaktadır.

Resim 3.7 Vibrato yapıldığı sırada diafram kasının hareketlerinin mr görüntüsü

Resim 3.8 Vibrato yapıldığı sırada diafram kasının hareketlerinin mr görüntüsü

Yukarıdaki mr sonuçlarında görülmektedir ki salınım vibratosu yapılırken diyafram kasının ani basıncıyla yaratılan salınım sonucu vibrato oluşmaktadır. Salınım vibratosu yapılırken yine de boğaz kaslarından hafif bir yardım alınmaktadır.

Yapılan çalışma, iki vibrato şeklinin tür ve biçim olarak birbirinden kesin ayrımları olmakla birlikte her iki türün de birbirinden yardım aldığını göstermektedir. Örneğin çene vibratosu yapılırken çok hafif bir hava salınımı olmakla beraber salınım vibratosu yapılırken boğaz kaslarından salınım konusunda yardım alınmaktadır. Bu nedenle iki türü birbirine yakın duymak ya da iki türün ayrımını her zaman yapamamak müzisyenin vibrato yapış şekli ve becerisiyle doğru orantılı olarak son derece olasıdır.

3.2.2. Türkiye Klarnet Sanatçılarının Vibrato Kullanımı

Ülkemizin yetişdirdiği klarnet sanatçılarının ve öğretmenlerin vibratoya bakış açılarını ve bu konunun eğitim pedagojimiz içinde yeterince yer alıp almadığını anlamak amacıyla bir anket yaptık. Anketimizi Türkiye'nin önemli kurumlarında çalışan klarnet sanatçıları ve öğretmenlerine uyguladık. Anketimize katılmayı kabul eden sanatçı ve öğretmenler:

Kayahan KARACA – Samsun Devlet Opera ve Balesi Klarnet Sanatçısı

Sercan BÜYÜKEDES – M.S.G.S.Ü. Dev. Kons. Ar. Gör.

Mertol MUTLU – Eskişehir Büyükşehir Bel. Senfoni Orkestrası Klarnet Sanatçısı

Duygu Turan ENGİN – M.E.B. Avni Akyol Güzel Sanatlar Lisesi Klarnet Öğretmeni

Doç. Ebru M. SONAKIN ÇELİKER – M.S.G.S.Ü. Devlet Kons. Doç. Öğr. Gör.

Nusret İSPİR – Bilkent Senfoni Orkestrası Solo Klarnet Sanatçısı

Kıvanç FINDIKLI – Samsun Devlet Opera ve Balesi Klarnet Sanatçısı

Ender GÜLENLER – İzmir Devlet Senfoni Orkestrası Klarnet Sanatçısı,

Dokuz Eylül Üniversitesi Devlet Kons. Klarnet Öğretim Görevlisi

Tanju EROL – T.R.T. İstanbul Radyosu Klarnet Sanatçısı

Kaya KILIÇ – Anadolu Üniversitesi Devlet Konervatuvarı

Anketin kendisi ve verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

Adınız Soyadınız:

Çalıştığınız Kurum:

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz:

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Soru2: Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsun

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyor-sunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Soru 3 b: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Adınız Soyadınız: Kayahan Karaca

Çalıştığınız Kurum: Samsun Devlet Opera ve Balesi

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Klarnet sanatçısı

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Genellikle modern eserlerde kullanılmaktadır. Renk olarak güzel bir efekt vermektedir.

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Çalınan esere göre tabi ki uyguluyorum.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Diyafram ve dudak yardımıyla hafif vibrato tercihimdir.

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Diyafram ve dudak ve en önemlisi sıcak hava ile.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Maalesef öğretmenlik yapmıyorum.

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Uzun ses çalışması ile birleştiriyorum. Böylelikle vibrato yapacağım sesi net bir şekilde duymamı sağlıyorum.

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Evet modern müzik bestecileri tarafından böyle bir alıştırma kitabı bulunabilir lakin ben bilmiyorum. Klarnet tek kamışlı bir ensturman olduğu için genellikle vibrato pek kullanılmaz daha çok yukarıda belirttiğim gibi modern eserlerde bulunmaktadır.

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Tabii ki meraklı, öğrenmek isteyen genç klarnetçiler maalesef bu durumdan şikayetçi çünkü sistemimiz çok kısır okullarımızda orkestra üzerine eğitimler verilmektedir. Vibrato solo performanslarda karşımıza çıkmaktadır.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Fagot, obua, flüt ile beraber güzel bir uyum sağlayıp keyifli bir tını yakalayabiliyoruz. Obua, fagot çift kamışlı enstrümanlardır ve neredeyse her dönem eserlerinde vibrato kullanılmaktadır onları dinleyip vibrato yapmak daha sağlıklıdır.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Klarnet literatüründe vibratoya çok da yer verilmemesinden dolayı genelde çağdaş, modern oda müziği eserlerinde kullanılmalıdır.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet esere göre tercih edilir.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Kontrollü ve sesi bozmadan uygulanmalı.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Solo çalarken sahnede tek siz oluyorsunuz ve bir kaza anını hissettiğiniz an kontrolü ele alıyorsunuz. Lakin orkestra ve oda müziği içinde her zaman kulağınız ve beyniniz açık olmalı iyi dinleyip iyi düşünüp sese yapılacak vibratoya girilmeli.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Şunu söyleyebilirim yapılan vibrato volume olarak değişebilir. Soloda odak sizsiniz.

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Caz müziği serbest bir müziktir. Yapılan vibrato sırasında ses bozulmadığı takdirde kabul edilebilir.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Biliyorum lakin icra etmiyorum.

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Maalesef etmediğim için cevap veremiyorum.

Adınız Soyadınız: Sercan Büyükedes

Çalıştığınız Kurum: M.S.G.S.Ü. D.K.

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Öğretim Görevlisi

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Çalınacak eserin armonik, melodik ve diğer müzikal değerleri göz önünde bulundurularak eserin yapısına zarar vermeyecek biçimde kullanılmasını doğru buluyorum.

Soru 2: Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Evet.

Soru 2a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Alt çenenin kamışa basıncını değiştirerek yapılan vibrato.

Soru 2b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Alt çenenin kamışa olan basıncı değiştirilerek ses üzerinde ritmik bir dalgalanma elde ediyorum.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Kendi yöntemimle çalıştırıyorum. Kullandığım bir kitap yok.

Soru 3a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Düz ses üzerinde ritmik dalgalanmalar çalıştırıyorum. Dört dörtlük bir ölçü içerisinde sırasıyla dörtlük, sekizlik ve onaltılık değerlerde dalgalanmalar elde etmek ana fikir.

Soru 3b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Soru 3c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi? Evet, öğretilmeli.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Eserin müzikal değerlerinin uygunluğuna göre aşırıya kaçmadan yapılabilir.

Soru 4a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Solo karakterinde bir yapı eğer klarnette bulunuyorsa diğer çalgıları örtmeden, kararında yapılabilir.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Eserin müzikal değerlerinin uygunluğuna göre aşırıya kaçmadan yapılabilir.

Soru 5a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Solo karakterinde bir yapı bulunuyorsa, aşırıya kaçmadan yapılabilir.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Hayır.

Soru 6a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Soru 8a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Adınız Soyadınız: Mertol Mutlu

Çalıştığınız Kurum: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Senfoni Orkestrası

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Klarinet Sanatçısı

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Klarinette vibrato diğer nefesli sazlara göre daha az kullanılır, ancak yerinde kullanılırsa oldukça güzel duyulur...

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Bazen.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Diyafram vibratosu ve dudaktan vibrato

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

1.Diyafram vibratosu için diyaframdan aralıklı basınç uygulayarak

2.Dudaktan vibrato için dudak kaslarını aralıklı gevşetip sıkarak

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Vibratoyu yavaş yapmayı öğrettikten sonra, bunu zaman içerisinde yavaş yavaş hızlandırarak çeşitli egzersizler yardımı ile...

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Bildiğim bir kitap yok

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Öğretilmeli.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Oda müziği eserlerinin dönemine göre değişebilir... Klasik dönem için kesinlikle kullanılmamalı bence...

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Çağdaş eserlerde ve bazı romantik eserlerde yerine göre ve dozunda kullanılabilir

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Eserin klarnetteki vibratoya yakışacak bir eser olması ve istisnayi durumlar hariç aşırıya kaçmamak şartı ile

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Hayır.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Daha serbest bir vibrato olmalı.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Kısmen evet.

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Ben bu tarz eserlerde dudaktan vibrato kullanıyorum... Bu vibratonun akademik bir vibrato olmaması ve biraz alaylı bir vibrato olması gerekir.

Adınız Soyadınız: Duygu Turan Engin

Çalıştığınız Kurum: Avni Akyol Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Öğretmen

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Yerinde kullanıldığında müziği renklendirmekte.

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Hayır.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Hayır, vibrato tekniği öğretmek için özel bir teknik bilmiyorum.

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Hayır yok.

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Özel olarak gerekli olduğunu düşünmüyorum.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Oda müziği eserinin karakterine göre değerlendirilebilir.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Geleneksel olmayan müzikler içerisinde kullanımı daha doğru.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Daha yeni müzikler için düşünülebilir fakat.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Daha önceki dönemlere ait etkiyi bozduğunu düşünüyorum.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Evet daha farklı olmalı.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Solo içerisinde daha özgür kullanılabilir, birlikte müzik yapılan ortamlarda daha kontrollü olunmalı, birliktelik düşünülmeli.

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Hayır ilgilenmiyorum.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Hayır.

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Adınız Soyadınız: Ebru Mine Sonakın Çeliker

Çalıştığınız Kurum: M.S.G.S.Ü. D.K.

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Doç. Öğretim Görevlisi

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Özellikle çağdaş müzikte sık sık karşımıza çıkan vibratonun, bestecinin isteği şekilde yapılması gerekmektedir. Bunun dışında çalgısının istediği her dönem müziğinde vibrato yapması tamamen kendi kişisel seçimine kalmıştır.

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Yapıtın bestecisi belirtmişse uyguluyorum ama klasik ve romantik dönem müziklerinde yapılan aşırı vibratodan hoşlanmıyorum.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Vibratonun sıklık derecesine göre kullandığım yöntem değişkenlik gösteriyor.

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Büyük bir dalgalanmaya gelen bir vibrato gerekiyorsa çene ve boğazımı kullanmayı tercih ediyorum. Küçük dalgalanmalarda ise diyaframı kullanmak daha doğru bir tercih oluyor.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Diyaframını iyi kullanmasını öğrenirse, öğrencinin vibrato yapamaması için hiçbir engel yoktur. Nefesini alıp verirken kontrol edebiliyorsa ve üfleyiş pozisyonunda sorun yoksa kısa sürede sonuca ulaşacaktır.

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Nefes kontrol çalışmaları ve tonu bozmadan, entonasyon üzerinde çok büyük oynamalara yol açmadan çene ve boğaz vibratosu çalıştırmak.

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Maalesef vibrato alıştırmaları için yazılmış bir kitaba sahip değilim.

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Eğitimde herzaman yeniliklere açık olmak gerekmektedir. Vibrato da yeni müziğin gerektirdiği bir teknik olduğu için eğitimin içinde yer almalıdır.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çalgıcı müziği bu şekilde yorumlamak istiyorsa neden olmasın.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Yapıtın üzerinde belirtilmemişse ve çalgıcı vibrato yapmak istiyorsa müziği deforme etmemeye özen göstermelidir.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Vibrato çağdaş müzikte karşımıza çıkacaktır. Bu yüzden yeri geldiğinde senfonik orkestrada da kullanılacaktır.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Besteci eser üzerinde belirtmişse kesinlikle kullanılmalıdır. Diğer durumlarda yorumcunun ve orkestra şefinin isteği doğrultusunda kullanılabilir.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Topluluk içinde yer alan bir Çalgıcı diğer müzisyenlerin de fikrini almalıdır. Müziği yorumlarken yazıldığı dönem ve bestecinin istekleri göz ardı edilmemelidir.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Solo performans sergilemek yorumcuya daha özgür bir alanda hareket etme imkanı sağlar. Müziği kendi diliyle anlatmak için farklı çalma tekniklerini uygulayabilir.

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Caz Müziğiyle sadece dinleyici olarak ilgileniyorum.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Hayır etmiyorum.

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Adınız Soyadınız: Nusret İspir

Çalıştığınız Kurum: Bilkent Senfoni Orkestrası

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Solo Klarnet

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Müziğin gerektirdiği ve izin verdiği kadar yapılması kanısındayım.

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Müzik izin verirse.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Her ikisini de, hatta kimi modern eserlerde perde (tuş) vibratosunu da kullanıyorum.

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Çalınan eserin tarzına göre gerek olursa daha sonra hangi tür vibrato olacağına karar veriyorum.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Ağız ve vücut pozisyonları iyice oturduktan sonra önce çene daha sonra diyafram vibratosu gösterilmelidir.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bakınız: 2. soru cevabı.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Bknz: 2. soru

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Gerekiyorsa evet.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Agresif ve parlak istenirse çeneyle, ekspresif ve geniş olması içinse diyaframdan yapıyoruz.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Olmalı.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Balans ayarına özen gösterilmeli.

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Hayır.

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Adınız Soyadınız: Kıvanç Fındıklı

Çalıştığınız Kurum: Samsun Devlet Opera ve Balesi

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Orkestra Sanatçısı

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Önceki zamanlarda ön yargılı olarak yaklaşımda artık kesinlikle gerekli olduğu kanısındayım.

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

İcra edeceğim eser ile bağlantılı olarak kullanmayı genellikle tercih ediyorum.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Türü eserle bağlantılı olmakla birlikte çok sıkı sarmal yapmayı tercih etmiyorum.

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Benim için en basit yöntem dudaktan yapılan olduğu için genellikle onu uyguluyorum.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Öğretmenlik yapmıyorum.

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

E.Bozza graphics etudes.

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Kesinlikle öğretilmeli.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben üyesi olduğum Anadolu Nefesli Beşlisi oda müziği grubumda çoğunluk ile kullanıyorum.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

İcra edilecek olan eserle doğrudan bağlantılı.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet önemli bir yere sahip olmakla birlikte ülkemizde çok tercih edilmemekte.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Daha çok solo kısımlarda uygulanmalı diye düşünüyorum ama entonasyon kontrolü konusunda da yardımcı olabilir.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Evet bazen farklılıklar gösteriyor.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Vibratonun sarmal yapısında değişiklikler olmalı. Sıkı ya da gevşek gibi.

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

İlgileniyorum. Vibratonun en çok ve her türünün kullanıldığı bir müzik. Ben en çok geniş sarmal dudak vibratosu tercih ediyorum.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Elimden geldiğince icra etmeye çalışıyorum.

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Yerel müzik çalarken kesin olarak dudak vibratosu kullanıyorum. Müziği en etkili şekilde aktarmakta en faydalı olanı o diye düşünüyorum.

Adınız Soyadınız: Ender Gülenler

Çalıştığınız Kurum: İzmir Devlet Senfoni Orkestrası – D.E.Ü. Devlet Konservatuvarı

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Klarnet Sanatçısı ve Öğretim Görevlisi

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Klarnetin yapısı itibariyle çok etkili ses, acerite ve nüans yeteneğine sahip bir enstrüman olmasından dolayı vibratoya hiç ihtiyaç duymamıştır. Ama çağdaş eserlerde, caz müziğinde ve alaturka müziğinde etkili olduğu söylenebilir.

Soru 2: Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Seslendirilecek eserin karakteriyle bağlantılı olarak zaman zaman kullanıyorum.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Zaman zaman dudak, zaman zaman da diyafram ile…

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Sıkı bir vibrato istiyorsam dudağımı, geniş istiyorsam eğer diyafram kullanıyorum.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Dudak ile yapılan vibrato da biraz deneme ve tekrarlarla kısa sürede sonuç alınabiliyor. (Diyaframda yapılanda ise düzenli bir çalışma gerekir)

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Herhangi bir metod kullanmıyorum

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Evet

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Caz, Alaturka ve bazı yöresel ezgilerde folklör müziği seslendirdiğimiz durumlarda abartılmadan kullanılmalı.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Çalınan eser ve şef bağlantılı olarak evet.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Bestecinin eserinde istemiş olduğu pasajlarda ve orkestra şefinin yorumu (isteği) doğrultusunda uygulanabilir.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Tamamen çalınan eserlere bağlı.

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Adınız Soyadınız: Tanju EROL

Çalıştığınız Kurum: TRT İstanbul Radyosu

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Türk Sanat Müziği Klarnet Sanatçısı

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Vibrato klarnette nefesli sazlar içinde uygulaması en kolay fakat, yaparken yakıştırması en zor olan enstrümandır. Bana göre bu yakıştırmayı yapabilen klarnet icracısı vibrato yapmalı, yakıştıramıyorsa yapmayı bile düşünmemeli.

Soru 2: Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Evet uyguluyorum

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Ben sadece çenemi ve dudaklarımı oynatarak vibrato yapıyorum. Bu da çalmış olduğum eserler doğrultusunda içim den geldiği gibi değil esere yakışanı yapmaya çalışıyorum. Kimi eserde daha seri hareketlerle kısa dalgalı, kimi eserde de daha yavaş ve daha uzun hareketlerle daha uzun dalgalı vibrato yapıyorum.

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Vibrato yaparken sadece çene ve dudak hareketleri ile bu işi yapmaya çalışıyorum.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Çok fazla vibrato eğitimi vermiyorum. Yapmak isteyenlere de çene ve dudak oynatarak yaptırıyorum.

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Yukarıda açıkladım.

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Böyle bir kitap bilmiyorum.

Soru 3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Benim öğrenciliğim döneminde bana bu tür bir eğitim verilmedi. İstemeden yaptığım zamanlarda da hocam tarafından vibrato yapma diye uyarılırdım. Aslında icracılık için de olan bir şeyi doğru bir şekilde öğretmek bence en mantıklı konudur, bilinçli ve de doğru bir şekilde öğretilmelidir.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kullanılabilir.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Klarnetin solo yaptığı bölümlerde kullanılmalıdır aksi taktirde diğer enstrümanlar arasında çok hoş olmayacağı kanısındayım.

Soru 5 a: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Çok fazla düşünmüyorum.

Soru 5 b: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Sadece solo bölümlerde fazla egzajere etmeden yerinde kullanılabilir.

Soru 6 a: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Bence sadece solo bölümlerde yapılması gereken bir teknik olduğu için, icracının keyfiyetine kalmış bir şey olarak düşünüyorum.

Soru 6 b: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

Ben çok fazla caz müziği ile ilgilenmiyorum. Sebebi ise, aslında çok sevdiğim bu müzik türünü hakkını vererek icra edemediğimden olsa gerek. Ama caz müziğinde kesinlikle vibrato kullanılmalı. Ajelitenin ve de glisando nun sıklıkla ve çok çeşitli

versiyonlarıyla kullanıldığı bu müzik türünde vibrato kullanılmaması gibi olay bence mümkün değildir.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Evet

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

Ben bir TÜRK Müziği icracısı olarak tabiî ki ve de çokça vibrato yapıyorum, çünkü ulusal müziğimiz bu tip yapılara çok uygun bir müzik çeşididir. Ben çaldığım esere, eserin türüne, eserin formuna göre vibrato yapmayı tercih ediyorum.

Adınız Soyadınız: Doç. Kaya Kılıç

Çalıştığınız Kurum: Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuvarı

Kurumunuzdaki Pozisyonunuz: Klarnet Grup Şefi – Öğretim Üyesi

Klarnette vibratonun kullanımı ile ilgili İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yaptığım yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanan anketimi doldurmanızı saygılarımla rica ederim.

Güneş Bulak

Soru 1: Klarnette yapılan vibrato hakkında düşünceleriniz nelerdir ?

Klasik müzik orkestralarinda cok kullanilmamasina rağmen klarnetinde gerektigi zaman yapabildigini düşünüyorum.

Soru2 : Kendiniz solo performanslarınızda klarnet üzerinde vibrato uyguluyor musunuz?

Çok nadir.

Soru 2 a: Uyguluyorsanız hangi tür vibrato kullandığınızı belirtir misiniz?

Genelde dudak vibratosu kullanıyorum.

Soru 2 b: Vibratonuzu yaparken nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Dudagimi ya da diyaframımı kullanıyorum.

Soru 3: Eğer öğretmenlik yapıyorsanız vibratoyu öğrencilerinize nasıl öğretiyorsunuz, biçimi dışında vibrato uygulamak için yaptırdığınız bir alıştırma metodu var mı?

Soru 3 a: Metodunuzu açıklayabilir misiniz?

Soru 3 b: Vibrato alıştırması için yazılmış bildiğiniz bir etüd kitabı var mı, varsa yazarı kimdir?

Soru3 c: Sizce Ulusal klarnet eğitim sistemimiz içerisinde vibrato kuramsal olarak öğretilmeli mi?

Bence öğretilmelidir.

Soru 4: Klarnette oda müziği içerisinde vibrato kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Özel bir fikrim yok.

Soru 4 a: Sizce oda müziğinde vibrato hangi durumlarda kullanılmalı?

Eserin uygunluğuna göre kullanılabilir.

Soru 5: Senfonik Orkestra performansı içerisinde vibratonun yeri olduğunu düşünüyor musunuz?

Daha modern tarzda yazılmış eserlerde görülebiliyor.

Soru 5 a: Düşünüyorsanız sizce hangi durumlarda ve nasıl uygulanmalı?

Entonasyona dikkat edilmeli. Bütünlük bozulmamalı.

Soru 6: Sizce oda müziği, senfonik orkestra içinde kullanılan vibrato, solo çalarken kullanılan vibratodan farklı olmalı mı?

Evet, çünkü orkestrada soloda çalındığı gibi serbest olmayabilir

Soru 6 a: Olmalıysa ne tür değişiklikler olmalı?

Entonasyona dikkat edilmeli. Bütünlük bozulmamalı.

Soru 7: Caz müziğiyle ilgileniyorsanız bu müzik içerisinde kullandığınız vibratoyu tanımlayabilir misiniz?

İlgilenmiyorum.

Soru 8: Yerel müziğimizi icra ediyor musunuz?

Hayır

Soru 8 a: Eğer ediyorsanız içinde kullandığınız vibratonun yapısını ve yapılış şeklini açıklayabilir misiniz?

SONUÇ

Klarnette vibrato kullanımı hakkında bir kaynak yaratmak amacıyla bu tezi hazırlarken kendimde ilk fark ettiğim şey, vibrato hakkında gerçekten çok az şey bildiğim ve klasik çalgı öğretim sistemimizin içinde vibrato konusuna çok az değindiğimiz oldu. Araştırmam sonucu elde ettiğim çıkarımları özetlemek gerekirse:

Klarnet çalınırken vibrato tekniğinin uygulanması gerçek anlamıyla 20. yüzyıl başlarında, klasik müzik dünyasında ise 1970 yılından itibaren popülerleşmeye başlar. Günümüzde bile ülke ve ekollerin vibrato uygulanışına bakış açıları değişkenlik göstermektedir. Örneğin; klasik müzik dünyasında özellikle Fransız ekolü vibrato uygulanmasını müzikal ifadeyi arttırması sebebiyle tercih ederken Alman ekolü klarnet çalınırken vibrato yapılmaması gerektiğini savunmaktadır. Caz müzikte ise vibrato kullanımı icranın tartışmasız bir parçası haline gelmiştir. Yerel müziğimizin seslendirilmesi sırasında uygulanan vibrato, daha yavaş titreşim hızına sahip olup daha geniş frekans değişimi içerebilir. Klasik ve caz müzikte uygulanan vibratonun daha stabil, hızlı ve dar bir frekans aralığı arasında yapıldığı gözlemlenebilir. Ülkemizin önde gelen icracılarının anketime vermiş olduğu yanıtlardan, vibrato kullanımı, vibrato uygulama teknikleri konusunda kesin bir tavır ve kanı belirlenmediği sonucu çıkarılabilir.

Klarnet çalımında vibrato tekniği uygulanırken sadece bir kas grubu kullanılmaz. Diğer kas grupları da ortak çalışmaktadır. Sadece yapılması amaçlanan vibrato türüne göre bir grup diğerine göre daha aktif olarak süreç içerisinde rol almaktadır. Örneğin; çene vibratosu olarak adlandırılan vibrato yapılırken, diyafram hareketleri ve gırtlak kasları da yapılan vibratoya eşlik etmektedir. Diyafram vibratosu yaparken (göğüs-karın vibratosu olarak da adlandırılır) elde edilen frekans sapmasının az olması durumu da gırtlak ve çene kaslarının desteği ile giderilir. Hangi kas grubunun daha aktif olarak kullanılacağı müzisyenin tercihleri ile doğru orantılıdır.

Klarnette vibrato kullanımının tarihsel ve biçimsel olarak araştırılması adına hazırladığım bu tezin, konuyu aydınlatmak adına iyi bir kaynak olacağına inanıyorum.

KAYNAKÇA

Dickens, Paul - France, Ryan John, Smith - Wolfe, Joe	**Clarinet Acoustics: Introducing A Compendium Of Impedance and Sound Spectra**, 2007
Cameron, Kathleen A.	**Effects of Vibrato Production Techniques and Use on Musical Collaborations Among Flutists, Oboists, Clarinetists and Bassoonists**, Ohio State University, 2009
Mare, Minette	**Influential Factors in the Application of Flute Vibrato** Faculty of Arts Stellenbosch University, 2008
Kapçak, Beyzagül	**Kemanda Vibrato ve Öğretim Teknikleri,** Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2008
Salman, Yasemin	**Klarnetin Mekanik Yapısı, Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi, Klarnet Repertuvarındaki Bazı Önemli Resital Eserleri: C. Saint-Seans "sonata" f. Poulenc " sonata" C. Debussy "Premiere Rhapsody" R. Schumann "Fantasiestück",** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı 2006
Desain, Peter - Honing, Hnkjan Arts, Rinus - Timmers, Renee	**Rythmic Aspects of Vibrato**, 1999
Manning, Dwight	**Woodwind Vibrato from the Eighteenth Century to the Present,** 1995
Britz, Joanne Marie	**A Systematic Approach to Five Clarinet Fundamentals as Utilized in Rose's Forty Etudes,** 2004
Wright, S.J	**Clarinet Vibrato: An Investigation of Its Use in the Classical Performance Medium**, Arizona State University, 1999
Kaiser M. L	**University of California, Riverside Perspectives in clarinet performance practice: the vibrato** 1996
Drushler, P	**Clarinet Vibrato- Terminology, Utilization, Aesthetics-** Shall-u-mo Publications, 1991

Sterling, Morris	**The Teaching of Performance Techniques for Cornet and Trumpet**, Utah State University, 1969
Rainey, Lucy	**The Clarinet as Extention of the Voice and Expressive Conduit of Musical Styles in Diverse Ensembles,** New Zeland School of Music, 2011
Ersöz, Başak	**Flüt Vibratosu**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anasanat Dalı Üflemeli ve Vurmalı Çalgılar Sanat Dalı Sanatta Yeterlilik Tezi, 2014
Karsal, Ece	**Flütte vibrato** ”Orkestra Dergisi” 47. Yıl, 399. Sayı basımlı nüshası**,** Ekim - 2008
Eteke, Gürhan	**Klarnetin 3. Oktavı Üzerindeki Seslerde Çalma Zorlukları ve Çözümleri**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Ana Sanat Dalı Üfleme ve Vurma Çalgılar Programı**,** 2006
Bellison, Simion	**Vibrato in Wind Playing,** The Clarinet Magazine, 1953
Fletcher, Neville	**Vibrato in Music – Physics and Psychophysics** - Australian National University. 2010
Timmers, Renee - Desain, Peter	**Vibrato: Questions and Answers from Musicians and Science** - University of Nijmegen 2000
Okay, Hakan	**Müzik Öğretmenliği Adaylarının Yaylı Çalgılar Eğitiminde Vibrato Tekniği Hakkındaki Görüşleri** - Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Cilt 1, Sayı 3, Ağustos 2012